

Makroekonomisko Prognožu Pārskats

2025 | decembris

Makroekonomisko Prognožu Pārskats

2025 | decembris

Makroekonomisko Prognožu Pārskats

2025. gada decembris, Nr. 4

© Latvijas Banka, 2025

Pārpublicējot obligāta avota norāde.

Latvijas Banka

K. Valdemāra iela 2A, Rīga, LV-1050

Tālrunis: 67022300; info@bank.lv

www.bank.lv; www.makroekonomika.lv

Papildinformācija

"Makroekonomisko Prognožu Pārskata" (2025. gada decembris, Nr. 4) un prognožu sagatavošanā izmantota līdz 2025. gada 3. decembrim (atsevišķiem tehniskajiem pieņēmumiem – līdz 26. novembrim) pieejamā informācija. Iedaļas "Monetārā politika eirozonā" sagatavošanā izmantota līdz 2025. gada 12. decembrim pieejamā informācija.

Saturs

Īsumā par svarīgāko

Prognozes skaitļos

Prognozes īsumā

Globālā vide

Ārējais pieprasījums

Monetārā politika eirozonā

Finanšu nosacījumi

Fiskālā politika

IKP: pieprasījums

Tautsaimniecības nozares

Darba tirgus

Inflācija

Scenāriju analīze

Ielikumi

Saīsinājumi

Īsumā par svarīgāko

Globālā nenoteiktība saglabājas augsta, tomēr kopš vasaras sākuma tā ir samazinājusies. ASV ir vienojušās par jauniem tirdzniecības līgumiem ar lielu daļu no pasaules lielajām tautsaimniecībām, un tas ir ļāvis samazināt 2. aprīlī izziņoto ieveduitas tarifu likmes. Arī tirdzniecības karš ar Ķīnu ir nedaudz pierimis, savukārt, raugoties no ģeopolitikas viedokļa, aktīvie globālie konflikti turpinās, bet ar pārmaiņu vēsmām. Tuvajos Austrumos ir noslēgts trausls miers, bet Ukrainas gadījumā tiek aizvien skaļāk runāts par nepieciešamību izbeigt aktīvu karadarbību.

Kopumā pasaules un eirozonas tautsaimniecības izaugsme turpmākajos gados gaidāma mērena. To ierobežos augstā nenoteiktība un vājāks patēriņš. Tiek prognozēts, ka eirozonas inflācija turpinās svārstīties tuvu ECB mērķrādītājam. Ārējais pieprasījums pakāpeniski pieaugs, lielākoties Latvijai nozīmīgu partnervalstu, piemēram, Lietuvas, Igaunijas un Zviedrijas, pieprasījuma palielināšanās ietekmē.

ECB Padomes noteiktajām procentu likmēm atrodies neitrālā līmenī, finansēšanas nosacījumi joprojām bija labvēlīgi, tāpēc uzņēmumu un mājsaimniecību pieprasījums pēc finansējuma saglabājās augsts. Tomēr procentu likmju samazināšanas ciklam tuvojoties beigām vai noslēdzoties, turpmāki strauji uzlabojumi finansēšanas nosacījumos nav gaidāmi, sevišķi apstākļos, kad valdību parāda pieauguma temps palielinās un valdību parāda vērtspapīru procentu likmes aug.

Procentu likmju samazināšanos noteica gan ECB monetārās politikas lēmumi, gan kopā ar lielāku konkurenci starp bankām arī zemākas banku pievienotās procentu likmes mājsaimniecībām izsniegtajiem kredītiem. Tas veicinājis gan mājsaimniecību, gan nefinanšu sabiedrību kreditēšanas izaugsmi.

Budžeta deficīta novērtējums šim gadam ir uzlabojies, savukārt aizsardzības izdevumu strauja palielināšana, īpaši nākamgad, palielinās deficīta līmeni, kas vidējā termiņā tiek prognozēts virs 3 % no IKP. Budžeta deficīts noteiks lielāku aizņemšanās nepieciešamību, un vidējā termiņā valsts parāda līmenis pārsniegs 50 % no IKP.

Mazinoties globālajai nenoteiktībai un sasparojoties gan ārējam pieprasījumam, gan iekšzemes aktivitātei, ekonomiskā izaugsme pakāpeniski kļūst spēcīgāka.

Mazinoties tirdzniecības politikas nenoteiktībai, sasparosies izaugsme apstrādes rūpniecībā, kur iepriekš veiktas apjomīgas investīcijas. Arī papildu ieguldījumi aizsardzības kapacitātes stiprināšanā uzlabo tautsaimniecības dalībnieku noskaņojumu un turpinās balstīt gan īstermiņa, gan ilgtermiņa patēriņa un investīciju izvēles, spēcinošot mazumtirdzniecības, būvniecības, un rūpniecības attīstību.

Bezdarbs mazinās un, līdzīgi kā iepriekš prognozēts, tuvojas 6 % līmenim vidējā termiņā. Pieprasījums pēc darbaspēka saglabājas noturīgs, par ko liecina arī uzņēmēju gaidas par nodarbinātību.

Darba algu kāpums saglabāsies straujš visā prognožu periodā. To nosaka noturīgs darbaspēka trūkums. Turklāt algu pieauguma prognoze tika palielināta, ņemot vērā augstāku pieprasījumu pēc darbaspēka privātajā sektorā.

Inflācijas prognoze palielināta visam prognožu periodam, un tā saglabājas aptuveni 3–4 % līmenī. Spēcīgāks algu pieaugums rada spiedienu gan pieprasījuma, gan izmaksu pusē, un prognožu periodā tas ir galvenais inflāciju noteicošais faktors.

Prognozes skaitļos*

* Prognozes sagatavotas, izmantojot līdz 3. decembrim (atsevišķiem tehniskajiem pieņēmumiem – līdz 26. novembrim) pieejamo informāciju.

1. tabula

Makroekonomiskie rādītāji: Latvijas Bankas prognozes

	2025	2026	2027	2028
Ekonomiskā aktivitāte (gada pārmaiņas; %; salīdzināmajās cenās; sezonāli korigēti dati)				
IKP	1.7	2.8	2.9	3.2
Privātais patēriņš	0.6	3.0	3.1	3.1
Valdības patēriņš	2.0	0.2	1.2	1.7
Investīcijas	9.9	4.0	2.2	6.2
Eksports	1.2	4.0	2.8	2.8
Imports	5.7	3.1	2.2	3.3
SPCI inflācija (gada pārmaiņas; %)				
Inflācija	3.9	3.2	2.9	3.6
Pamatinflācija (neietverot pārtikas un enerģijas cenas)	3.5	4.0	3.3	3.5
Darba tirgus				
Bezdarbs (% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita; sezonāli korigēti dati)	6.9	6.6	6.4	6.2
Nominālā bruto alga (gada pārmaiņas; %)	8.0	7.6	7.6	7.9
Ārējais sektors				
Tekošā konta balance (% no IKP)	-3.2	-3.5	-3.2	-3.5
Valdības finanses (% no IKP)				
Budžeta pārpalikums/deficīts	-2.7	-3.5	-3.5	-3.1
Vispārējās valdības parāds	48.4	49.4	50.8	50.8

Prognozes īsumā

Globālā vide

Globālā nenoteiktība saglabājas augsta, tomēr kopš vasaras sākuma tā ir samazinājusies. ASV ir vienojušās par jauniem tirdzniecības līgumiem ar lielu daļu no pasaules lielajām tautsaimniecībām, un tas ir ļāvis samazināt 2. aprīlī izziņoto ievadmitas tarifu likmes. Arī tirdzniecības karš ar Ķīnu ir nedaudz pierimis, savukārt, raugoties no ģeopolitikas viedokļa, aktīvie globālie konflikti turpinās, bet ar pārmaiņu vēsmām. Tuvajos Austrumos ir noslēgts trausls miers, bet Ukrainas gadījumā tiek aizvien skaļāk runāts par nepieciešamību izbeigt aktīvu karadarbību.

Globālās preču cenas

Globālās naftas cenas turpina būt relatīvi zemas. Brent jēlnaftas cena svārstās robežās no 60 līdz 65 ASV dolāriem par barelu. Zemās naftas cenas lielākoties skaidrojamas ar OPEC+ valstu lēmumu pakāpeniski atjaunot lielāku naftas ieguvu. Raugoties nākotnē, analītiķu vidū valda bažas, ka naftas piedāvājums turpinās būtiski pārsniegt pieprasījumu un tā rezultātā naftas cenas varētu turpināt samazināties, tomēr vienlaikus joprojām pastāv neskaidrība par ASV noteikto sankciju ietekmi uz Krievijas lielākajiem naftas uzņēmumiem. Pēdējā šā gada

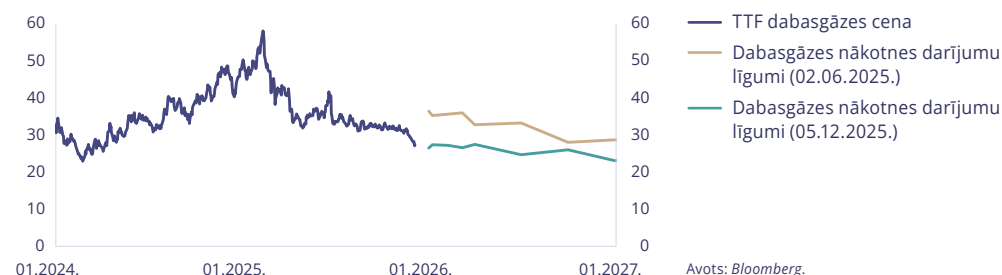
sanāksmē OPEC+ valstis lēma apturēt turpmāku naftas ieguves palielināšanu nākamā gada 1. ceturksnī.

1. attēls. Brent jēlnaftas faktiskās un nākotnes cenas (ASV dolāros par barelu)

Arī dabasgāzes cenas Eiropas tirgū turpina samazināties. Cenu kritums skaidrojams ar sašķīdinātās dabasgāzes pieejamības uzlabošanos globālajā tirgū. Raugoties nākotnē, atsevišķi analītiķi norāda, ka piedāvājuma un pieprasījuma bilance joprojām ir samērā saspringta un neparedzēti notikumi saistībā ar infrastruktūru vai aukstāka ziema, nekā gaidīts, var radīt augšupvērstu spiedienu uz cenām. Tomēr tas nav tirgus bāzes scenārijs, un pašlaik nākotnes darījumi neparedz cenu paaugstināšanos Eiropas tirgū.

2. attēls. Dabasgāzes cenas Nīderlandes biržā un nākotnes cenas (eiro/MWh)

Globālās graudu cenas, līdzīgi kā enerģijas cenas, **ir samazinājušās.** Zemās graudu cenas, kas rada bažas Eiropas lauksaimniekiem, skaidrojamas ar labo ražu daļā no Dienvidamerikas, Austrālijā un Krievijā. Īpaši sāpīgs šis gads ir bijis Eiropas graudu audzētājiem, kas saskārās ar sliktu ražu un zemām cenām. Nākotnes darījumi finanšu tirgos rāda, ka ilgtermiņā cenām vajadzētu palielināties.

3. attēls. **Kviešu cena Euronext biržā** (eiro/t)

Pasaules vadošo centrālo banku monetārā politika

Centrālās bankas	Procentu likmju pārmaiņas kopš vasaras sākuma	Galvenā politikas likme (%)	Tirgus gaidas par procentu likmju turpmāko dinamiku	Apsvērumi
FRS	-75 bāzes punkti	3.50-3.75	Samazināsies	Bažas par darba tirgu, tomēr inflācija saglabājas samērā augsta
Anglijas Banka	-25 bāzes punkti	4.00	Samazināsies	Augstā inflācija attur no straujākas procentu likmju samazināšanas
Japānas Banka	-	0.50	Palielināsies	Bažas par inflācijas noturību līdz šim atturēja no straujākas procentu likmju celšanas

Vadošās centrālās bankas, piemēram, FRS un Anglijas Banka, kopš vasaras sākuma turpina samazināt procentu likmes un pakāpeniski virzīties no ierobežojošas monetārās politikas uz neitrālu. FRS norāda, ka ASV tautsaimniecība turpina augt mērenā tempā, tomēr, lai gan bezdarbs saglabājas zems, jaunu darbvietu radīšana ir palēninājusies. Izvērtējot riskus FRS divkāršā mandāta mērķiem, kas ir cenu stabilitāte un maksimāla nodarbinātība, tā lēma atvieglot ierobežojošo monetāro politiku. Anglijas Banka norāda, ka, ja Apvienotās Karalistes inflācijas samazināšanās process turpināsies atbilstoši prognozēm, arī Anglijas Banka varēs turpināt procentu likmju samazināšanu. Tās prognozes paredz, ka inflācija mērķrādītāja līmenī atgriezīsies 2027. gadā. Savukārt Japānas Banka turpina pakāpeniski virzīties uz ierobežojošāku monetāro politiku, lai atgrieztu inflāciju mērķrādītāja līmenī un novērstu tālāku Japānas jenas vājināšanos.

Ārējais pieprasījums

Kopumā pasaules un eirozonas tautsaimniecības izaugsme turpmākajos gados gaidāma mērena. To ierobežos augstā nenoteiktība un vājāks patēriņš. Gaidāms, ka eirozonas inflācija turpinās svārstīties tuvu ECB mērķrādītājam. Ārējais pieprasījums pakāpeniski pieaugs, lielākoties Latvijai nozīmīgu partnervalstu, piemēram, Lietuvas, Igaunijas un Zviedrijas, pieprasījuma palielināšanās ietekmē.

Pasaules un eirozonas tautsaimniecība

Pasaules tautsaimniecības izaugsme joprojām vērtējama kā vāja. To nosaka augstā ģeopolitiskā nenoteiktība un pastāvīgie protekcionisma un ekonomiskās fragmentācijas riski. Tie kavē pārlicinošāku globālās aktivitātes atjaunošanos un turpina kavēt starptautisko tirdzniecību. Lai gan SVF jaunākajā rudens prognozē pasaules IKP kāpums 2025. gadam paaugstināts līdz 3.2 %, bet 2026. gadam saglabāts 3.1 % (vasaras prognoze: attiecīgi 3.0 % un 3.1 %), šie tempi joprojām ir daudz zemāki par vidējo izaugsmi pirms pandēmijas. Pasaules tirdzniecības pieaugums 2025.–2026. gadā prognozēts lēns un nevienmērīgs. Papildu riskus rada augstais valstu parāda līmenis un samērā brīvā fiskālā politika vairākās lielākajās

tautsaimniecībās. Atsevišķu spiedienu rada arī draudi centrālo banku, īpaši ASV FRS, neatkarībai, kas var negatīvi ietekmēt pieņemto monetārās politikas lēmumu kvalitāti. Saskaņā ar prognozēm globālā inflācija turpinās samazināties, un to veicinās izejvielu cenu kritums un globālo piegādes ķēžu turpmāka normalizācija.

Ekonomiskā aktivitāte eirozonā pakāpeniski atjaunojas, tomēr kopējā dinamika saglabājas mērena. ECB rudens prognozes atspoguļo optimistiskāku skatījumu: 2025. gadā IKP pieaugums paredzēts 1.2 % (vasaras prognoze – 0.9 %), 2026. gadā – 1.0 % un 2027. gadā – 1.3 %. Izaugsmes paātrinājumu šogad galvenokārt nodrošina eksporta kāpums, īpaši lielākajās eirozonas valstīs, lai gan šis faktors joprojām ir saistīts ar paaugstinātu nenoteiktību.

Papildu pozitīvu ietekmi devusi arī straujā imigrācija Spānijā, īpaši no Latīņamerikas. Tā veicinājusi darbaspēka pieaugumu un palīdzējusi bezdarbu samazināt līdz vēsturiski zēmam līmenim – šī tendence vērojama arī eirozonā kopumā. Tomēr privātais patēriņš saglabājas vājš, jo mājsaimniecību piesardzība joprojām ir augsta un patērētāju noskaņojuma rādītāji – zemi. Papildu negatīvu ietekmi uz reģiona rūpniecību rada retzemju metālu piegāžu kavēšanās no Ķīnas.

Saskaņā ar prognozēm kopējā inflācija eirozonā 2025. gadā vidēji sasniegs 2.1 %, 2026. gadā samazināsies līdz 1.7 %, bet 2027. gadā pieaugs līdz 1.9 %. Spiediena mazināšanos noteiks lēnāks algu kāpums, mērenāks pakalpojumu cenu pieaugums, eiro kursa nostiprināšanās, kā arī pastiprināta konkurence importēto preču segmentā, īpaši attiecībā uz Ķīnas precēm.

Latvijas galvenās tirdzniecības partnervalstis

Ārējais pieprasījums bijis labvēlīgāks, nekā prognozēts iepriekš, un arī turpmāk gaidāms mērens pieprasījuma kāpums. Lai gan nenoteiktība mazinājusies, ārējā vidē joprojām skaļi izskan ziņas par ASV prezidenta Donalda Trampa noteiktajiem ievadmu tarifiem

un diskusijas par to leģitimitāti, kā arī par politisko nestabilitāti Eiropas valstīs. Šie signāli kavējuši investīcijas un patēriņu tirdzniecības partnervalstīs, tomēr ārējā pieprasījuma līmenis 2025. gadam kopumā ir prognozēts nedaudz augstāks jauno saņemto datu dēļ. Ārējo pieprasījumu 2026. gadam uzlabo savā ziņā "skaidrāki spēles noteikumi" saistībā ar ASV tarifiem, kā arī Lietuvas 2. pensiju līmeņa reformas ietekme.

Lietuvas 2. pensiju līmeņa reforma, kas stāsies spēkā 2026. gada sākumā, nākamgad palielinās privāto patēriņu. Tā kā tas radīs tikai īstermiņa palielinājumu, 2027. gada privātā patēriņa izaugsmes prognoze ir krietni samazināta. Tas nosaka arī kopējā ārējā pieprasījuma prognozes 2027. gadam lejupvērstu korekciju. Minams, ka Lietuva ir viena no retajām ES valstīm, kuras pēdējā gada laikā uzrādījušas spēcīgu izaugsmes tendenci, un tā savukārt ir pozitīva ziņa Latvijai.

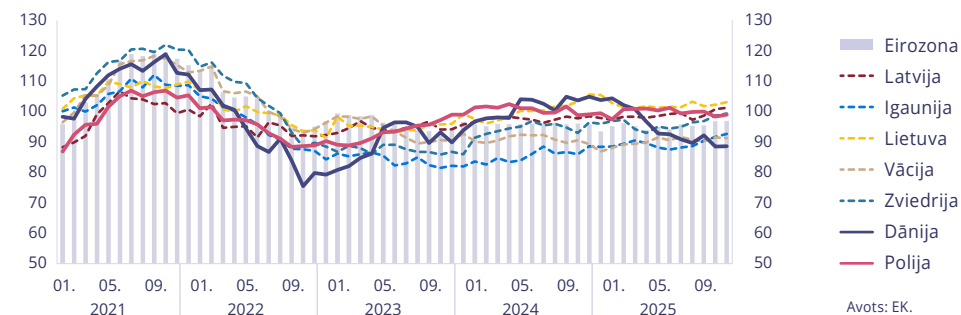
Igaunijā šogad paaugstinātie nodokļi, kuru rezultātā ir paaugstinājusies inflācija, samazina iedzīvotāju pirktspēju, un tas pašlaik negatīvi atspoguļojas pieprasījumā pēc Latvijas precēm un pakalpojumiem. Toties *Eesti Pank* paredz, ka 2026. un 2027. gadā būs spēcīgāka izaugsme, palielinoties reālajai algai un tādējādi arī pirktspējai, un jau pašlaik ekonomiskais noskaņojums ir ar pozitīvu tendenci, kas dod pozitīvāku skatu nākotnē.

Vācijā, vienā no valstīm, kurai ASV ievedumtas tarifi radījuši lielākās grūtības, tautsaimniecība joprojām stagnē. Toties lielāks eksports uz ASV tieši pirms tarifu stāšanās spēkā noteica to, ka izaugsme šā gada 1. ceturksnī bija augstāka, nekā iepriekš gaidīta, turklāt pozitīvāks redzējums par gada beigām liecina par to, ka 2025. gads kopumā aizritēs ar augstāku IKP pieaugumu, lai gan, kā uzskata *Deutsche Bundesbank*, privātā patēriņa izaugsme nākotnē būs zema vājā rūpniecības snieguma dēļ.

Zviedrijā šogad palielinājies bezdarbs, bet nākamajiem diviem gadiem *Sveriges Riksbank* palielinājusi gan privātā patēriņa, gan tautsaimniecības izaugsmes prognozi, jo

tautsaimniecības atveseļošanās sākusies agrāk, nekā iepriekš gaidīts. Zviedrijā samazināta inflācijas prognoze, kas kopumā palielinās iedzīvotāju pirktspēju un tādējādi arī pieprasījumu pēc Latvijas ražojumiem.

4. attēls. **Ekonomikas sentimenta rādītājs** (ilgtermiņa vidējais = 100)

Monetārā politika eirozonā

ECB Padomes noteiktajām procentu likmēm atrodies neitrālā līmenī, finansēšanas nosacījumi joprojām bija labvēlīgi, tāpēc uzņēmumu un mājsaimniecību pieprasījums pēc finansējuma saglabājās augsts. Tomēr procentu likmju samazināšanas ciklam tuvojoties beigām vai noslēdzoties, turpmāki strauji uzlabojumi finansēšanas nosacījumos nav gaidāmi, sevišķi apstākļos, kad valdību parāda pieauguma temps palielinās un valdību parāda vērtspāri procentu likmes aug.

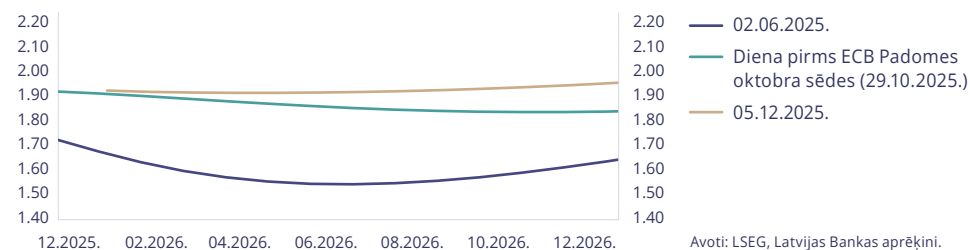
ECB monetārā politika

Inflācijai pakāpeniski stabilizējoties aptuveni vidējā termiņa mērķrādītāja līmenī, ECB pēc jūnijā veiktā samazinājuma ir apturējusi procentu likmju mazināšanu un saglabā datus balstītu pieeju, katras sēdes ietvaros nosakot monetārās politikas nostāju. Inflācija atrodas tuvu 2 % vidējā termiņa mērķrādītājam, un tautsaimniecības izaugsme turpinās, neraugoties uz sarežģīto globālo vidi. Spēcīgais darba tirgus, privātā sektora bilances un iepriekšējie ECB Padomes lēmumi par procentu likmju samazināšanu joprojām būs svarīgs pamats tautsaimniecības noturībai. Vienlaikus tautsaimniecības perspektīva saglabājas neskaidra

galvenokārt globālās tirdzniecības strīdu un ģeopolitikā saspīlējuma dēļ, un tas liek saglabāt datus balstītu pieeju un neļauj sniegt signālus par monetāro politiku tālākā nākotnē. Papildus ECB Padome uzsver, ka šobrīd atrodamies "labā pozīcijā" procentu likmju un inflācijas dinamikas ziņā un turpmāk galvenais uzdevums būs noturēt inflāciju tuvu mērķrādītājam.

Finanšu tirgus vērtējumā procentu likmju samazināšanas cikls ir noslēdzies un procentu likmes esošajā līmenī varētu saglabāties visu nākamo gadu. Vienlaikus daži analītiķi ir norādījuši, ka, iespējams, finanšu tirgi piešķir pārāk mazu varbūtību tam, ka procentu likmes tomēr varētu vēl nedaudz samazināties.

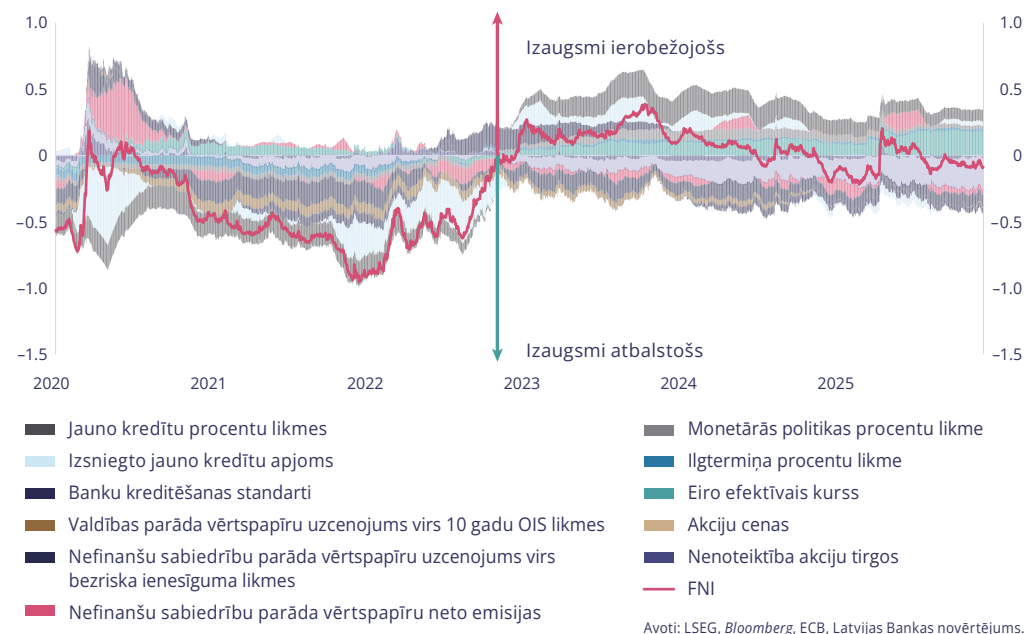
5. attēls. €STR OIS novērtētās 1 mēneša nākotnes likmes (%)

Finanšu nosacījumi eirozonā

Finanšu nosacījumi eirozonā turpināja pakāpeniski uzlaboties. Finanšu tirgus noskaņojumu uzlaboja lielāka skaidrība par tirdzniecības tarifu nosacījumiem, tāpēc pieauga akciju tirgi un saruka akciju cenu svārstīguma gaidas. Lai gan bāzes procentu likmes kopš pēdējā samazinājuma jūnija sākumā nav mainītas, valsts 10 gadu obligāciju ienesīgums pieauga. Tas atspoguļo tirgus bažas par valstu parāda ilgtspējīgumu, īpaši Francijā. Uzņēmumu parāda vērtspāri segmentā samazinājās uzcenojums pret bezriskā ienesīguma likmi. Nefinanšu sabiedrības izmantoja šo situāciju, lai piesaistītu finansējumu kapitāla tirgos.

6. attēls. Latvijas Bankas eirozonas finanšu nosacījumu indekss (FNI; standartnovirzes no ilgtermiņa vidējā līmeņa)

Eiropas banku veiktās kreditēšanas apsekojums liecina, ka 2025. gada 3. ceturksnī kreditēšanas standarti nefinanšu sabiedrībām turpināja kļūt nedaudz stingrāki. To veicināja bažas par tautsaimniecības attīstību. Tomēr pieprasījums pēc kredītiem palielinājās, jo to sekmēja zemās aizdevumu procentu likmes un nepieciešamība pārfinansēt esošos aizdevumus. Vienlaikus kredītu procentu likmju kritums, ko izraisīja naudas tirgus likmju samazināšanās un ko ilgāku laiku uzturēja mazākas banku peļņas maržas, ir būtiski palēninājies.

Mājokļu kreditēšanas segmentā riska novērtējuma palielinošā ietekme un konkurences kāpuma samazinošā ietekme viena otru kompensēja, tādējādi kreditēšanas standarti nemainījās. Pieprasījums joprojām bija augsts, to veicināja zemās procentu likmes un mājokļu cenu kāpuma gaidas. Līdzīgi kā uzņēmumiem, arī mājsaimniecībām kredītu procentu likmju kritums ir noslēdzies, un dažās valstīs pat vērojams neliels pieaugums.

Savukārt tuvākajā nākotnē finanšu nosacījumu attīstību noteiks finanšu tirgus noskaņojums un ECB turpmākie pasākumi. Pašlaik finanšu tirgu optimisma ietekmē finanšu nosacījumi uzlabojušies, tomēr augstā nenoteiktība un piesardzīgas ekonomiskās izaugsmes prognozes saglabā spiedienu uz kreditēšanas nosacījumiem. Ja, kā tirgus gaidas paredz, ECB procentu likmju samazinājuma cikls ir noslēdzies, finanšu nosacījumu turpmāka uzlabošanās var neturpināties.

Finanšu nosacījumi Latvijā

Procentu likmju samazināšanos noteica gan ECB monetārās politikas lēmumi, gan kopā ar lielāku konkurenci starp bankām arī zemākas banku pievienotās procentu likmes mājsaimniecībām izsniegtajiem kredītiem. Tas veicinājis gan mājsaimniecību, gan nefinanšu sabiedrību kreditēšanas izaugsmi.

Latvijas kapitāla tirgus

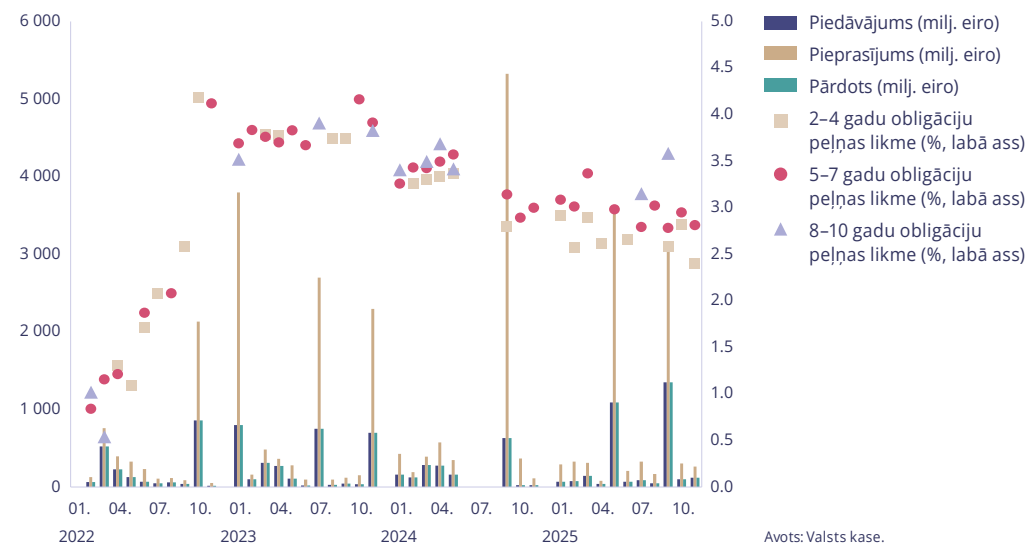
Aktivitāte valdības vērtspapīru sākotnējā tirgū joprojām bija augsta, vienlaikus aizņemšanās likme pieauga, un tiek prognozēts turpmāks valdības parāda kāpums attiecībā pret IKP, kas nozīmē lielāku atkarību no procentu likmju svārstībām. Laika periodā no 2025. gada jūnijā līdz novembrim trīs vadošās kredītreitingu aģentūras saglabāja Latvijas kredītreitingu iepriekšējā līmeni jeb A līmeņu grupā, kā arī saglabāja stabilu nākotnes novērtējumu.

Jūnijā–novembrī **10 gadu Latvijas valsts obligāciju ienesīguma likme palielinājās** no 3.46 % līdz 3.62 %. Šī likme pieauga vairākus eirozonas valstu, lai gan ECB savu pamatlīkmi jūnijā samazināja. Investori valdības obligāciju tirgū pieprasīja lielāku atdevi, jo redzēja kādu no faktoriem – paaugstinātu inflāciju, ekonomikas svārstības vai fiskālās politikas un parāda

sloga palielināšanās riskus. Valsts kase ziņoja, ka iekšzemes investoriem ir pieejami divi jauni krājobligāciju termiņi – 3 mēneši un 2 gadi.

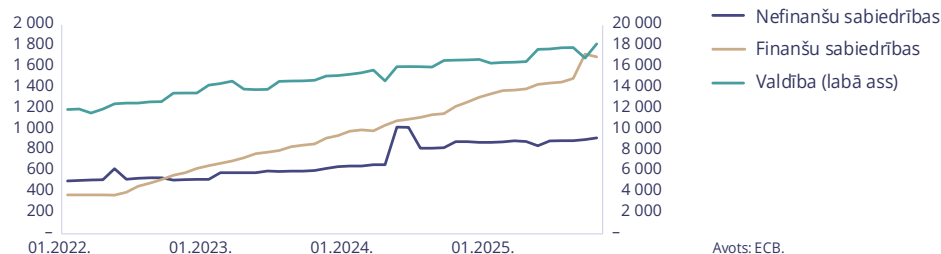
Septembrī valdība emitēja starptautiskajos tirgos 10 gadu eiro denominētās obligācijas 1.25 mljrd. eiro apjomā. Pieprasījums būtiski pārsniedza piedāvājumu un sasniedza 2.5 mljrd. eiro, bet emisijas ienesīguma likme bija 3.583 %.

7. attēls. Latvijas valdības vērtspapīru izsoļu rezultāti

Privāto parāda vērtspapīru tirgū bija viena lielāka emisija – septembrī akciju sabiedrība "Citadele banka" emitēja augstākās prioritātes nenodrošinātās obligācijas 300 milj. eiro apmērā. Iegūtie līdzekļi tiks izmantoti, lai izpildītu esošās un nākotnes MREL (minimālās pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasības), kā arī vispārējiem uzņēmējdarbības mērķiem.

8. attēls. Latvijas emitentu parāda vērtspapīru atlikums emitentu grupu dalījumā (milj. eiro)

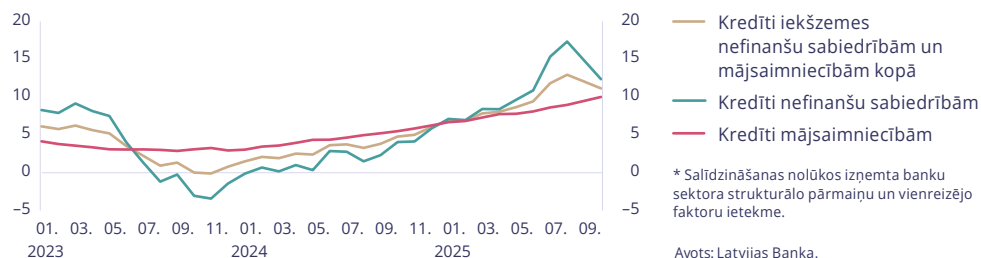

Avots: ECB.

Banku sektors

Kreditēšana ir paātrinājusies, un Latvijas nefinanšu privātā sektora kredītportfelis ir viens no trim straujāk augošajiem eirozonā. Lai gan procentu likmes nav turpinājušas mazināties, kopumā zemāks to līmenis vienlaikus ar lielāku konkurenci starp bankām un, visticamāk, arī solidaritātes regulējuma pozitīvo ietekmi veicinājis kreditēšanas izaugsmi gan mājsaimniecībām, gan nefinanšu sabiedrībām. Kopumā kredītportfelis joprojām aug krietni straujāk par tautsaimniecību, 3. ceturksnī palielinoties līdz 30.9 % no IKP (2. ceturksnī – 30.2 %).

9. attēls. Iekšzemes kredītu gada pārmaiņas* (atlikums; %)

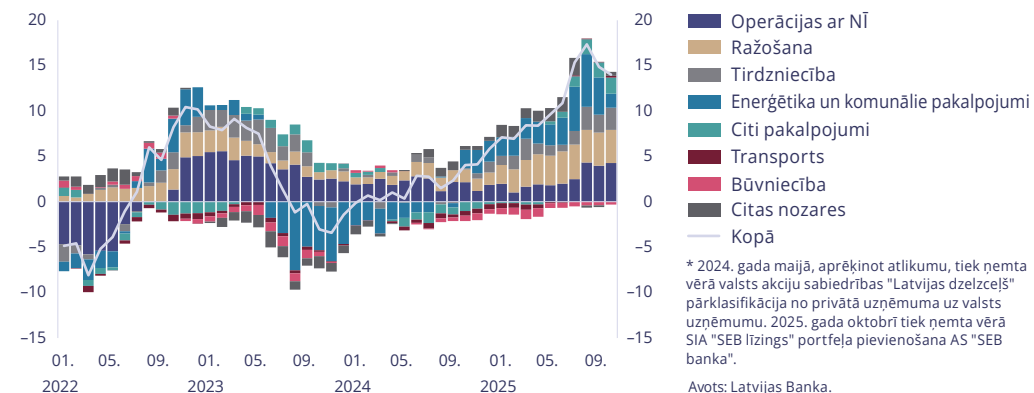

* Salīdzināšanas nolūkos izņemta banku sektora strukturālo pārmaiņu un vienreizējo faktoru ietekme.

Avots: Latvijas Banka.

Nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikums palielinājās ļoti strauji (oktobrī – par 14 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu) – augušas uzņēmumu investīciju vajadzības, kredītu atlikumam būtiski palielinoties plašā nozaru spektrā. Nozīmīgs pieaugums vērojams gan apstrādes rūpniecības, gan tirdzniecības, gan arī nekustamo īpašumu sektora un enerģētikas uzņēmumu kredītportfeļos, būtiski palielinoties dažādu ilgtermiņa aizdevumu atlikumam. Šīs norises nākotnē varētu nozīmēt lielāku investīciju apjomu un arī gaidāmo atdevi no tām, un tas varētu paātrināt tautsaimniecības izaugsmi. Turpināja palielināties arī mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums (pieaugums oktobrī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – 9.8 %), strauji augot gan mājokļa, gan patēriņa kredītu portfelim (attiecīgi 9.3 % un 12.7 %), kurā daļa no jaunajiem patēriņa kredītiem varētu būt saistīta tieši ar mājokļa iegādi.

10. attēls. Nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikuma gada pieauguma temps nozaru dalījumā* (%)

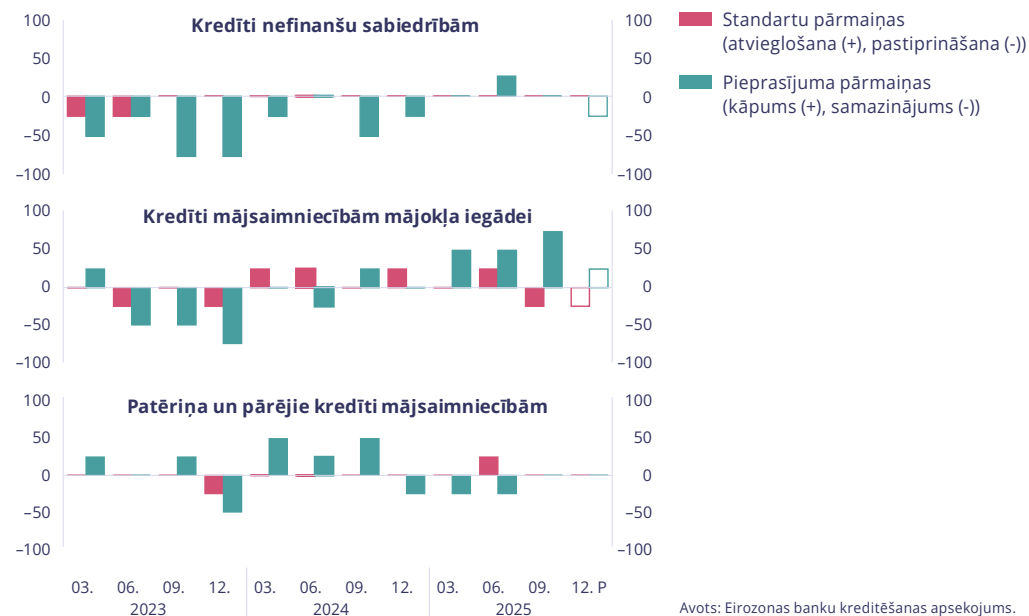
* 2024. gada maijā, aprēķinot atlikumu, tiek ņemta vērā valsts akciju sabiedrības "Latvijas dzelzceļš" pārklassifikācija no privātā uzņēmuma uz valsts uzņēmumu. 2025. gada oktobrī tiek ņemta vērā SIA "SEB līzings" portfeļa pievienošana AS "SEB banka".

Avots: Latvijas Banka.

Eirozonas banku veiktās kreditēšanas apsekojums norāda vien uz nelielu nefinanšu sabiedrību pieprasījuma kāpumu, kas kontrastē ar būtisko kredītportfeļa pieaugumu. Tomēr

mājsaimniecību sektorā situācijas vērtējums ir krietni optimistiskāks – bankas norāda, ka pieprasījums ir būtiski audzis un turpina palielināties, it īpaši kredītiem mājokļa iegādei.

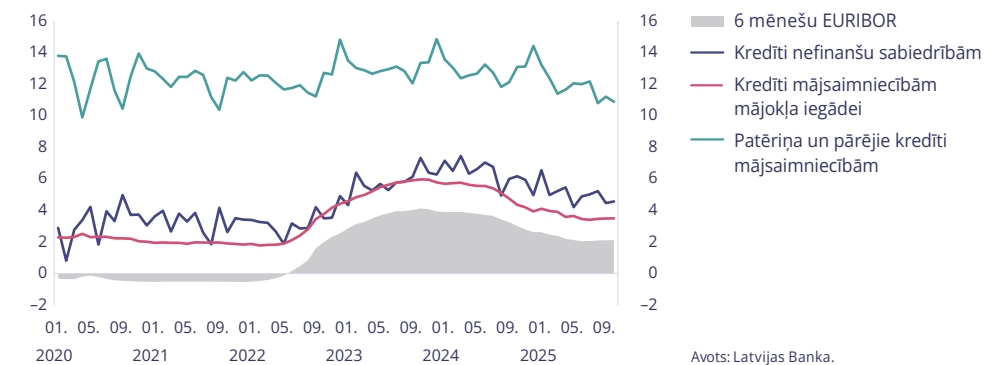
11. attēls. Kreditēšanas standartu un kredītu pieprasījuma pārmaiņas (neto; %)

Jauno kredītu procentu likmes ir stabilizējušās. To nosaka gan ECB bāzes procentu likmju stabilizēšanās, gan (kopš 2025. gada 1. ceturkšņa) nebūtiskās EURIBOR pārmaiņas. Kopumā nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu procentu likmes līdz oktobrim bija aptuveni 4.5 % – krietni zemākas nekā pirms gada (virs 6 %) un arī gada sākumā (5–6 %). Līdzīgas norises vērojamas kredītiem mājsaimniecībām mājokļa iegādei – jauno darījumu procentu likmes jau ir zemākas par 4 %. To noteica ne tikai zemāks EURIBOR, bet arī zemākas banku

pievienotās procentu likmes, augot konkurencei starp bankām. Īpaši ņemot vērā ļoti augsto aktivitāti hipotekāro kredītu refinansēšanā, procentu likmes pie esošā vai cita aizdevēja ir samazinātas vairāk nekā 15 % no visa kredītportfeļa apjoma, pievienotajai procentu likmei vidēji samazinoties par 0.5 procentpunktiem. Kredītu procentu likmju pārmaiņas seko finanšu tirgiem, atspoguļojot gaidas par turpmāko bāzes likmju attīstību. Tādējādi tas, ka pašlaik monetārā politika saglabājas relatīvi nemainīga, nosaka kredītu procentu likmju nostabilizēšanos.

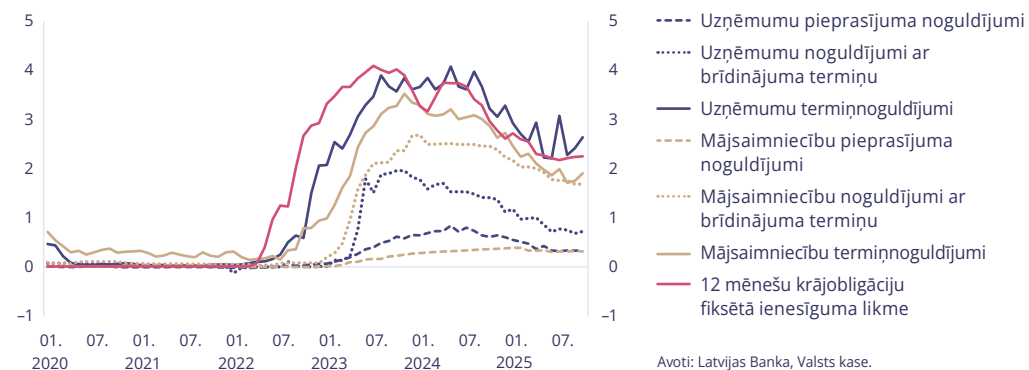
12. attēls. Jauno iekšzemes eiro kredītu procentu likmes un 6 mēnešu EURIBOR (%)

Noguldījumu atlikums turpināja augt, mājsaimniecību ienākumiem palielinoties, bet vienlaikus saglabājoties arī zināmai piesardzībai tēriņu ziņā. Mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumu atlikums turpināja palielināties, šā gada oktobrī pieaugot par 6.5 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Mājsaimniecības joprojām ir bijušas piesardzīgas un pietur līdzekļus, neraugoties uz augošo reālo darba samaksu. To varētu skaidrot ar augsto nenoteiktību un centieniem atjaunot uzkrājumus. Savukārt nefinanšu sabiedrību noguldījumi ir bijuši svārstīgāki, pieaugumam kopumā palēninoties (šā gada oktobrī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu tie palielinājās par 1.3 %). To kopumā

varētu saistīt gan ar aktīvāku investēšanu, gan ar mazāk pievilcīgām noguldījumu procentu likmēm. Noguldījumi bankām joprojām ir izdevīgs finansējuma avots, tomēr privātā nefinanšu sektora kredītu un noguldījumu attiecība uzlabojās, oktobrī sasniedzot 70 %.

13. attēls. Jauno iekšzemes eiro noguldījumu un 12 mēnešu krājobligāciju likmes (%)

Mazinoties procentu likmēm un pieaugot inflācijai, reālās noguldījumu procentu likmes pašlaik ir pārlicinoši negatīvas. Tas veicina mājsaimniecību lēmumu aizvien mazāk izmantot termiņnoguldījumus. Savukārt pēdējos mēnešos augusi interese novirzīt līdzekļus Valsts kases krājobligāciju iegādei, jo to fiksētās ienesīguma likmes pašlaik ir pievilcīgākas. Negatīvās reālās noguldījumu procentu likmes nākotnē varētu mazināt noguldījumu pieaugumu, tomēr piesardzība līdz šim ir guvusi virsroku vienlaikus ar vēlmi atjaunot uzkrājumus. Zemāka inflācija un spēcīgais algu pieaugums varētu veicināt aktīvāku patēriņu pretstatā uzkrāšanai. Tāpēc turpmākajos gados mājsaimniecību noguldījumi varētu mazināties.

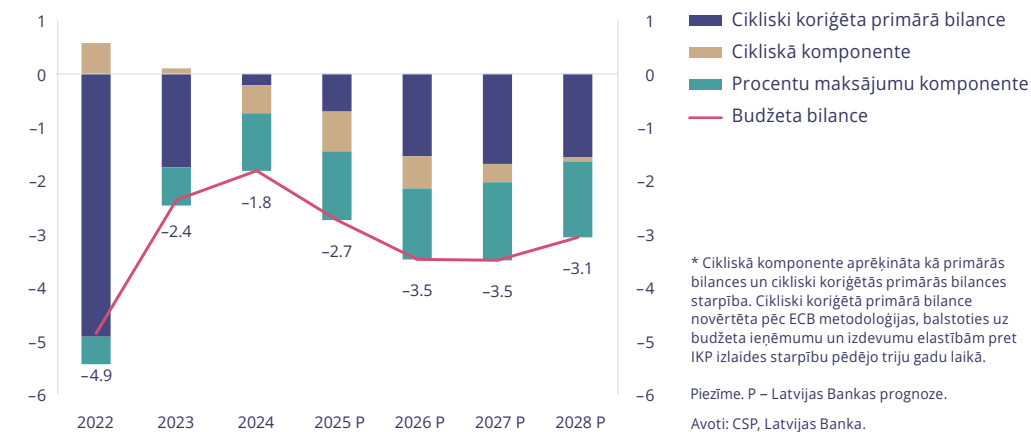
Fiskālā politika Latvijā

Budžeta deficīta novērtējums šim gadam ir uzlabojies, savukārt aizsardzības izdevumu strauja palielināšana, īpaši nākamgad, palielinās deficīta līmeni, kas vidējā termiņā tiek prognozēts virs 3 % no IKP. Budžeta deficīts noteiks lielāku aizņemšanās nepieciešamību, un vidējā termiņā valsts parāda līmenis pārsniegs 50 % no IKP.

Prognozes	2024	2025		2026		2027		2028
	Fakts	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Dec.
Budžeta pārpalikums/ deficīts (% no IKP)	-1.8	-3.2	-2.7	-2.8	-3.5	-2.9	-3.5	-3.1
Vispārējās valdības parāds (% no IKP)	46.6	47.9	48.4	48.2	49.4	49.9	50.8	50.8

Vispārējās valdības budžeta deficīts vidējā termiņā palielināsies, jo to būtiski ietekmēs aizsardzības izdevumu kāpums. Šogad deficīts palielināsies tāpēc, ka izdevumi kāps straujāk nekā ieņēmumi īstenotās iedzīvotāju ienākuma nodokļa reformas dēļ, bet citi ieņēmumi augs mērenāk vai pat samazināsies – piemēram, procentu ieņēmumi šogad būs mazāki nekā iepriekšējos gados. 2026. gadā deficītu palielinās straujāks aizsardzības izdevumu kāpums, savukārt 2027. gadā, tiem saglabājoties sasniegtajā līmenī, deficīts būtiski nemainīsies. Pašlaik prognozēts, ka 2028. gadā deficīts nedaudz saruks, jo izdevumi vairs nepalielināsies tiks strauji, pieņemot, ka aizsardzības izdevumi būtiski nemainīsies.

14. attēls. Vispārējās valdības budžeta* bilance (% no IKP)

Ieņēmumu pieaugums šogad pierims, un turpmāk svārstības noteiks ieņēmumi par ES fondu projektu īstenošanu, bet nodokļu ieņēmumi pieaugs līdzīgā tempā kā šogad. Šogad nodokļu ieņēmumu pārmaiņas lielā mērā nosaka darba tirgus attīstība ar samērā strauju darba samaksas kāpumu, kā arī PVN ieņēmumi 2. pusgadā. Turpmākajos gados tiek prognozēta labvēlīgāka situācija darba tirgū, kas uzlabos nodokļu ieņēmumu bāzi, kā arī Saeimā konceptuāli

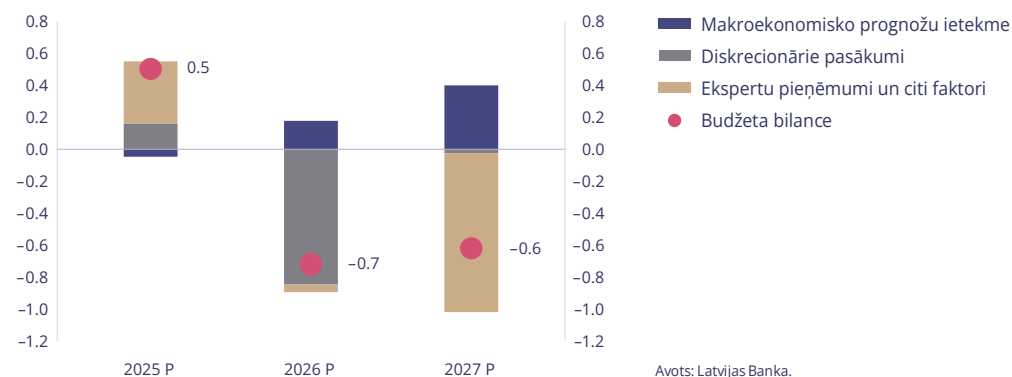
apstiprinātās nodokļu politikas pārmaiņas veicinās nodokļu ieņēmumu pieauguma tempu. Akcīzes nodokļa likmes pieaugs straujāk, nekā iepriekš plānots, un azartspēļu nodokļa palielināšana notiks jau nākamgad – par vienu gadu agrāk, nekā bija paredzēts. Savukārt 2027. gadā tiks paaugstinātas dabas resursu nodokļa likmes atsevišķām kategorijām un ieviests nodoklis neapstrādātai koksnei. Ieņēmumu pieaugumu nodrošinās arī plānotā valsts kapitālsabiedrību dividenžu proporcijas palielināšana no 70 % uz 90 %. Vienlaikus no nākamā gada 1. jūlija uz vienu gadu PVN likme atsevišķām pārtikas preču grupām tiks samazināta no 21 % uz 12 %.

Izdevumu līmeni vidējā termiņā palielinās budžetā apstiprinātās prioritātes, īpaši aizsardzības izdevumu kāpināšana, kas tiks finansēta, palielinot deficītu un izmantojot pieļaujamo atkāpi no iepriekš noteiktā izdevumu pieauguma nosacījuma. ES Padome ir apstiprinājusi Latvijas pieteikumu par valsts izņēmuma klauzulas izmantošanu, un rezultātā aizsardzības izdevumus nākamgad plānots palielināt straujāk, nekā bija paredzēts iepriekš, tos tuvinot gandrīz 5 % no IKP un turpmāk noturot augstā līmenī. Šādas pārmaiņas palielinās izdevumus gan valdības patēriņam, gan publiskajām investīcijām. Papildus jaunākā izdevumu prognoze ietver vidēja termiņa budžetā paredzēto finansējumu demogrāfijas un izglītības prioritātēm, tostarp sociālo pabalstu palielināšanai un skolotāju atalgojuma finansējumam, kā arī atbalstu lauksaimniekiem. Daļēji šo pasākumu īstenošanai nepieciešamais finansējums rasts, veicot ietaupījumus izdevumos atlīdzībai, precēm un pakalpojumiem, kā arī citās izdevumu pozīcijās, kur samazinājuma efekts ir mazāks. Lielāki izdevumi tiek prognozēti arī sociālajiem pabalstiem, piemēram, vecuma pensijām. To pamatā ietekmēs pensiju vidējā apmēra straujāks pieaugums līdz ar ātrāku algu kāpumu. Vairāk resursu būs nepieciešams arī valsts parāda apkalpošanai.

Turpmākajiem gadiem prognozētais budžeta deficīts ir palielināts. Salīdzinājumā ar 2025. gada jūnija prognozi budžeta bilances uzlabojumu šim gadam nodrošina aktualizēti pieņēmumi par nodokļu un citu ieņēmumu izpildi, kas balstīti līdzšinējā ieņēmumu un izdevumu dinamikā.

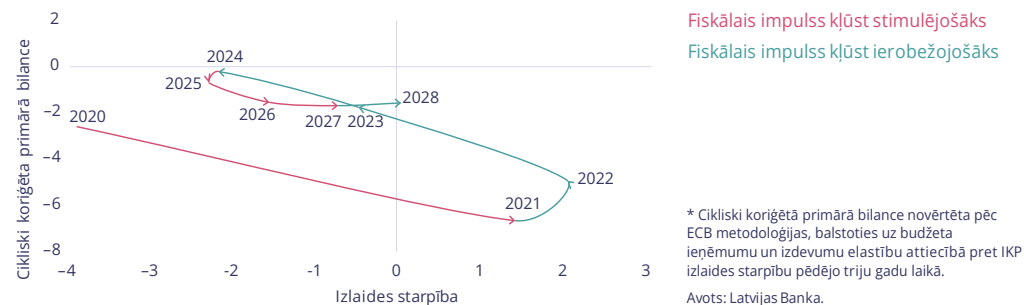
Nākamgad budžeta bilances pasliktinājumu galvenokārt noteiks pieņemtie lēmumi, tostarp papildu finansējums aizsardzībai, demogrāfijai, izglītībai un lauksaimnieku atbalstam, ko tikai daļēji kompensēs ieņēmumus palielinoši pasākumi un izdevumu pārskatīšanā rastie ietaupījumi. Vienlaikus ietekmi no augstākiem izdevumiem sociālajiem pabalstiem un procentu maksājumiem ar nelielu uzviju kompensēs pārmaiņas pieņēmumos par militāro iekārtu piegāžu pārceļšanu uz turpmākajiem gadiem. Savukārt 2027. gadā bilances pasliktinājumu noteiks augstāki procentu maksājumi, apjomīgākas militārā aprīkojuma piegādes un lielāki izdevumi ES fondu projektiem.

15. attēls. Budžeta bilances prognozes pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo prognozi un to ietekmējošie faktori (procentpunktos)

Fiskālā politika vidējā termiņā saglabāsies stimulējoša, nākamgad sasniedzot lielāko fiskālo impulsu visā prognožu periodā. Pēc tam stimulējošā fiskālā impulsa efekts pakāpeniski mazināsies, un 2028. gadā tas kļūs ierobežojošs. Cikliski korigētais primārais deficīts nākamgad palielināsies un vidējā termiņā saglabāsies aptuveni 1.6 % no potenciālā IKP.

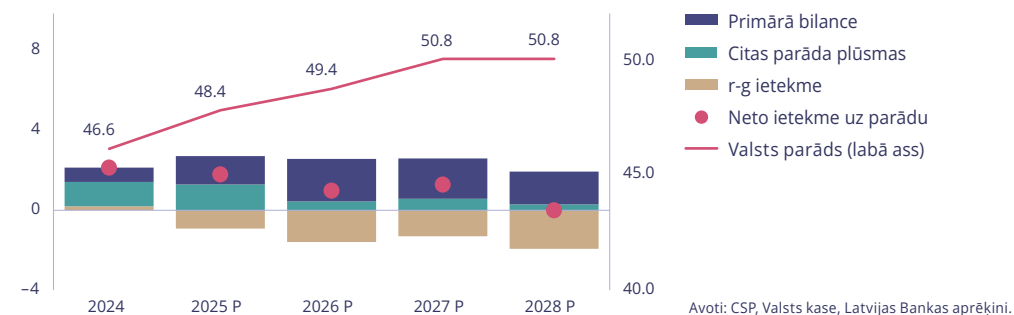
16. attēls. Cikliski koriģēta primārā bilance* un IKP izlaides starpība (% no potenciālā IKP)

Budžeta izdevumu kāpuma dēļ valsts parāds arī turpmākajos gados saglabās augošu virzību.

Valsts parāda pieaugums būs straujāks, nekā iepriekš prognozēts, un to noteiks rudenī apstiprinātās budžeta prioritātes, īpaši izdevumu kāpums aizsardzības stiprināšanai. Tas nosaka lielāku ārējā finansējuma nepieciešamību, nekā paredzēts iepriekš. Parāda ilgtspējas riski makroekonomiskās ietekmes dēļ nav būtiski auguši, un procentu izdevumu un izaugsmes attiecību uzlabo augstāka inflācija, nekā iepriekš prognozēts.

17. attēls. Valsts parāda virzība (% no IKP) un to ietekmējošie faktori (devums; procentpunktos)

➔ 2. ielikums. ES dalībvalstu parādu un aizsardzības izdevumu dinamika

➔ 1. scenārijs. Iespējamā fiskālās konsolidācijas ietekme uz Latvijas tautsaimniecību

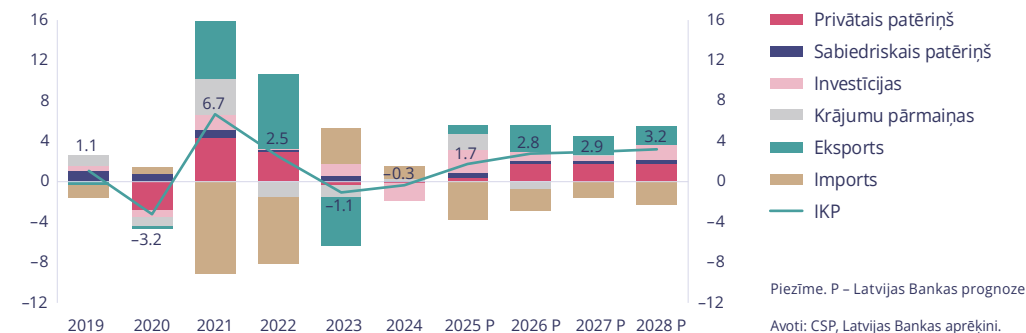
Iekšzemes kopprodukts – pieprasījums

Mazinoties globālajai nenoteiktībai un saspārojoties gan ārējam pieprasījumam, gan iekšzemes aktivitātei, ekonomiskā izaugsme pakāpeniski kļūst spēcīgāka.

Prognozes	2024	2025		2026		2027		2028
	Fakts	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Dec.
IKP (gada pārmaiņas; %; salīdzināmajās cenās; sezonāli koriģēti dati)	-0.3	1.2	1.7	2.8	2.8	3.2	2.9	3.2

Ārējās vides nosacījumi ievirzās pozitīvākā gultnē un ļauj optimistiskāk prognozēt arī iekšzemes norises. ASV ievadmitas tarifu pārskatīšanas cikls šajā rudenī ir iezīmējis skaidrākus spēles noteikumus eksportētājiem un importētājiem. Savukārt kredītu procentu likmju samazinājums daudzviet pasaulē, t. sk. Latvijai svarīgās tirdzniecības partnervalstīs, ļāvis dīgt arī pirmajiem būvniecības spēcīnāšanās asniem, kas atbalsojas arī prognozējamākā Latvijas uzņēmējdarbības vidē un iedzīvotāju pārliecībā par rītadienu. Tas ļauj cerīgāk skatīties gan uz privātā patēriņa izaugsmes atjaunošanos, gan uz eksportētāju sekmēm, gan uz investoru vēlmi attīstīt jaunus projektus. Lai gan šie procesi prognožu periodā pastiprinās pakāpeniski, plānoto lielo investīciju projektu apjoms ir tik būtisks, ka kopējās IKP prognozēs rada svārstības atbilstoši informācijai par to īstenošanas sekmēm un plānu maiņām, liekot daļu no straujākas izaugsmes prognozes 2027. gadā pārcelt uz 2028. gadu.

18. attēls. IKP (gada pārmaiņas; %; sezonāli koriģēti dati) un izlietojuma komponenti un Latvijas Bankas prognozes (devums; procentpunktos)

Šoruden ir labvēlīgi nosacījumi privātā patēriņa straujākam pieaugumam, tomēr pilnībā nav izslēgtas bažas par iedzīvotāju optimisma noturību. Iedzīvotāju reālā pirkatspēja jau kopš 2024. gada uzlabojās, tomēr iedzīvotāji nespēj straujāk kāpināt izdevumus, atlicinot ienākumus uzkrājumiem. Oktobrī–novembrī patērētāju noskaņojums ir būtiski uzlabojies,

tostarp ģimenes materiālā stāvokļa novērtējums pēc ilgāka laika ir nonācis "optimisma zonā", t. i., atbilstu vērtības ir kļuvušas pozitīvas (virs 0). Iedzīvotāji pozitīvāk vērtē arī lielu pirkumu veikšanas izvēles. Tomēr uzticēšanās kopējās tautsaimniecības izaugsmes perspektīvām vēl nav atjaunojusies, un to atjaunot arī nebūs viegli, ņemot vērā jau tagad vērojamo politiku aktivizēšanos publiskai politisko domstarpību risināšanai Saeimas vēlēšanu gaidās.

Inflācija nav būtiski kavējusi reālo ienākumu izaugsmi, tomēr noguldījumu pievilcību gan tā ir mazinājusi – reālās noguldījumu procentu likmes ir pārliecinoši negatīvas. Tomēr piesardzība un vēlme atjaunot uzkrājumus ir veicinājusi noguldījumu atlikuma pieaugumu: palielinoties visu šo gadu, arī tuvojoties gada nogalei, oktobrī mājsaimniecību noguldījumu atlikums palielinājās par 10 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.

Augstāks investīciju līmenis, kas vērojams šogad, saglabāsies noturīgs un ilgtermiņā – gaidāmo lielo valsts un privāto investīciju projektu īstenošanas apstākļos – pat spēcīnāsies.

Investīciju vide šogad kļuvusi aktīvāka, izmantojot pašu un ES fondu finansējumu, kā arī strauji augot kreditēšanai. Tas visa gada laikā ir ļāvis noturēt augstu gan publisko, gan privāto investīciju līmeni. Kopumā tuvāko gadu redzējums par investīciju vidi nav būtiski mainījies, tomēr dažu lielo investīciju projektu, tostarp *Rail Baltica* projekta īstenošanas perspektīva nedaudz koriģēta, straujāks izaugsmes prognozi no 2027. gada atliekot uz 2028. gadu. Vienlaikus būtiski pozitīvi riski saistāmi ar privāto investīciju izaugsmi, pēdējo mēnešu laikā parādoties aizvien jauniem liela apjoma privāto investīciju plāniem: piemēram, Vācijas aizsardzības nozares vadošais uzņēmums *Rheinmetall AG* jau 2026. gada pavasarī sāks būvēt munīcijas ražošanas rūpnīcu (plānotais investīciju apjoms 275 milj. eiro)¹, Dānijas vadošais vēja enerģijas attīstītājs *Eurowind Energy* kopīgi ar Vācijas uzņēmumu *Neue Energien* plāno uzbūvēt piecus vēja parkus (līdz 2032. gadam, plānotais investīciju apjoms 600 milj. eiro)², u. c. Šie projekti līdzās jau iepriekš zināmajiem (piemēram, *Fibonol* biorafinēšanas rūpnīcas būvei

¹ "Latvija kopā ar "Rheinmetall" attīstīs artilērijas munīcijas rūpnīcu", sargs.lv, 25.09.2025.

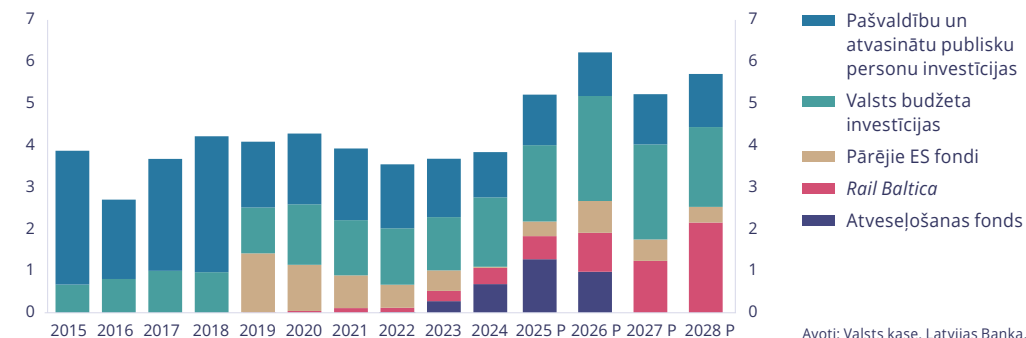
² "Dānijas lielākajam vēja parku attīstītājam ambiciozi plāni Latvijā – investēs 600 miljonus", jauns.lv, 28.08.2025.

Valmierā ar kopējo investīciju apjomu līdz 700 milj. eiro) liek pozitīvi vērtēt privāto investīciju attīstību.

➔ 2. scenārijs. Kreditēšanas pieauguma makroekonomiskā ietekme

Publiskās investīcijas visā prognožu periodā saglabāsies neierasti augstā līmenī. Šogad prognozētais investīciju apjoms būtiski neatšķiras no iepriekšējās prognozes, un Atvērto infrastruktūras projektu īstenošanā novērots ļoti labs progress. 2026. gadā gaidāms straujāks investīciju kāpums, nekā iepriekš prognozēts, ņemot vērā valdības lēmumu būtiski palielināt aizsardzības izdevumus, lai finansējums sasniegtu gandrīz 5 % no IKP atbilstoši NATO izdevumu uzskaites pieejai. Tas nozīmīgi palielinās investīcijas iekšējās un ārējās drošības stiprināšanai. Turpināsies militārās infrastruktūras būvniecība, un tiek gaidītas apjomīgākas militāro iekārtu piegādes nekā iepriekšējos gados. Nākamgad – Atvērto infrastruktūras projektu īstenošanas noslēdzošajā gadā – gaidāmi apjomīgi izdevumi, lai veiktu pilnīgu piešķirtā finansējuma apguvi. Vidējā termiņā investīciju apjomu turpinās papildināt arī ES fondu projektu īstenošana un *Rail Baltica* projekta attīstība.

19. attēls. Publiskās investīcijas (naudas plūsma; % no IKP)

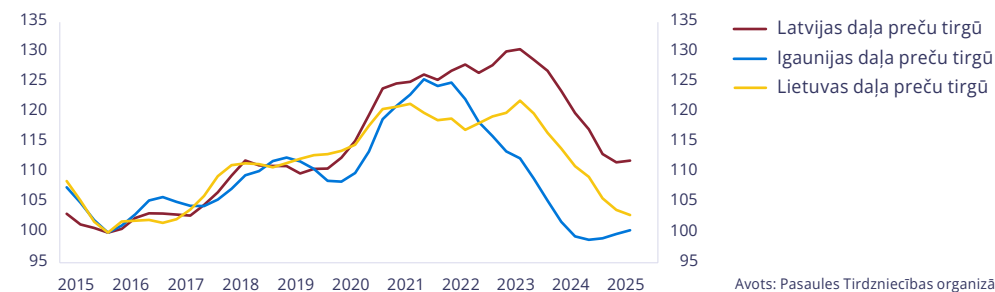

Uzlabojoties būvniecības aktivitātei un augot aizsardzības izdevumiem tirdzniecības partnervalstīs, kā arī mazinoties nenoteiktības fonam starptautiskajā tirdzniecībā, eksportētāju iespējas aug. Tādējādi tas ļauj prognozēt spēcīgāku eksporta attīstību, tomēr vājā snieguma dēļ 1. pusgadā kopējais gada novērtējums eksportam tiek samazināts. Turpmāk eksporta izaugsmi palīdzēs stiprināt iepriekš veiktās apjomīgās investīcijas apstrādes rūpniecībā, īpaši jaunu produktu attīstībā un automatizēšanā, kas pamazām iedzīvinās arī produkcijas pieaugumu. Turklāt aizsardzības izdevumu kāpinājums un būvniecības aktivizēšanās ārējās tirdzniecības partnervalstīs sniedz Latvijas eksportētājiem papildu iespējas, piemēram, *Rheinmetall AG* plāno būvēt munīcijas ražošanas rūpnīcu ne vien Latvijā, bet arī Lietuvā, tādējādi abu rūpnīcu tapšana var veicināt Latvijas ražoto būvmateriālu un būvniecības pakalpojumu iekšzemes noieta un eksportu. Palielinātās ražošanas kapacitātes iespējas rast tam atbilstošus eksporta tirgus varētu ierobežot konkurētspējas izaicinājumi, tomēr šajā jomā iezīmējas pirmās pozitīvās ziņas.

Eksporta īpatsvars pasaules importā pēc ilgstošas lejupslīdes ir stabilizējies un nedaudz pieaudzis. Tirgus daļas šogad aug Igaunijā un Nīderlandē un stabilizējas Vācijā un Lietuvā. Preču grupu skatījumā tirgus daļas pieaug pienam un ar reeksportu saistītajiem transporta līdzekļiem un minerālproduktiem, bet stabilizējas vairākās preču grupās – koksnei, farmācijas produktiem, mehānismiem un elektronikai. Elektronisko preču kategorijā, īpaši elektrisko kontroles ierīču segmentā, labvēlīgāku attīstību galvenokārt veicina strauji augošais eksports uz Zviedriju, kas palielinās, neraugoties uz kopējo vājo eksporta dinamiku uz šo tirgu. Produktu konkurētspēju joprojām ierobežo straujš darbaspēka izmaksu kāpums, kas pārsniedz ES vidējo, pieaugot līdzīgi kā kaimiņvalstīs.

Eksporta vienības vērtība šogad ir nedaudz samazinājusies. Būtiskāk kritušās lauksaimniecības preču cenas, kas samazinās arī pasaules tirgū. Turklāt graudu cenu kritums atspoguļo arī šā gada ražas zemo kvalitāti Latvijā. Savukārt koksnes produktu cenas ir pieaugušas. Nozīmīgāko produktu importa cenas kopumā saglabājas stabilas.

20. attēls. Baltijas valstu tirgus daļas pasaules importā (2015 vidējais = 100)

2025. gadā Latvijas eksporta attīstība ir bijusi nevienmērīga, bet kopumā stabila. Turpina augt gan preču, gan pakalpojumu eksporta apjomi. Ievedmuitas tarifu jautājumos globālā situācija ir kļuvusi skaidrāka, un par lielāko daļu no iepriekš izziņotajiem ASV tarifiem ir panākta vienošanās, mazinot tūlītējos riskus. Taču, neraugoties uz to, nenoteiktība pasaules tautsaimniecībā joprojām ir augsta: agrākie paziņojumi par tarifiem un straujās politiskās svārstības ir kavējušas investīciju un patēriņa aktivitāti daudzās valstīs, tādējādi samazinot pieprasījumu arī pēc Latvijā ražotām precēm.

2. pusgadā Latvijas preču eksports pakāpeniski atjaunojās pēc krituma, kas bija sācies martā. Pieaugums bija vērojams vairākās produktu grupās. Neraugoties uz nelabvēlīgiem laikaapstākļiem, straujāks kāpums bija lauksaimniecības produktu, īpaši graudaugu, eksportā uz ES valstīm, tostarp Spāniju. Galvenajās kategorijās – elektriskajās iekārtās un koksnes izstrādājumos – bija vērojama mērena izaugsme. Tradicionālajos tirgos, īpaši Igaunijā, eksporta pozīcijas stabilizējās, pieaugot farmācijas un koksnes produktu eksportam. Eksporta tirgus pakāpeniski diversificējās, samazinot atkarību no ASV, kas ieviesusi importa tarifus, un Zviedrijas, kur vērojama gausa būvniecības atkopšanās, vienlaikus pieaugot tirdzniecībai ar Apvienoto Karalisti un Itāliju.

Preču imports stagnēja, apturot tirdzniecības bilances pasliktināšanos. Lielākie kritumi bija minerālā kurināmā importam no Somijas un elektroierīču importam no Ķīnas, un abu produktu imports atgriezās ilgtermiņa vidējā līmenī.

Pakalpojumu eksports turpina augt un sasniedz jaunus rekordus. Vērojams braucienu pakalpojumu kāpums, kuru veicina augstāka tūristu aktivitāte, starptautisku pasākumu norise un labvēlīgi laikapstākļi. Turpinās strauja informācijas un komunikācijas tehnoloģiju, kā arī profesionālo un citu saimniecisko pakalpojumu eksporta izaugsme. Vienlaikus gaisa transporta eksports samazinājies galvenokārt lidsabiedrības *SmartLynx Airlines* dēļ, kura paziņojusi par saimnieciskās darbības pārtraukšanu, bet ostu un dzelzceļa pakalpojumu aktivitāte joprojām ir zema.

Pakalpojumu importā turpinās straujš kāpums būvniecības pakalpojumiem, ko veicina apjomīgo projektu attīstība un enerģētikas infrastruktūras modernizācija. Pieaug arī informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un citu profesionālo pakalpojumu imports. Tas atspoguļo lielāku pieprasījumu pēc šā veida pakalpojumiem. Braucienu imports arī uzrāda pozitīvu tendenci, kas norāda uz Latvijas iedzīvotāju ceļošanas apjomu pieaugumu.

Tautsaimniecības nozares

Mazinoties tirdzniecības politikas nenoteiktībai, sasparsies izaugsme apstrādes rūpniecībā, kur iepriekš veiktas apjomīgas investīcijas. Arī papildu ieguldījumi aizsardzības kapacitātes stiprināšanā uzlabo tautsaimniecības dalībnieku noskaņojumu un turpinās balstīt gan īstermiņa, gan ilgtermiņa patēriņa un investīciju izvēles, spēcīnot mazumtirdzniecības, būvniecības, un rūpniecības attīstību.

Gan optimistiskāk vērtējot ārējā pieprasījuma perspektīvas, gan iepriekšējos gados veikto apjomīgo ieguldījumu dēļ palielinoties ražošanas kapacitātei, tiek prognozēts, ka apstrādes rūpniecība turpinās augt. Turklāt izaugsme jau šogad iezīmējas plašā nozaru spektrā – aug iepriekš ilgstoši stagnējušais pārtikas apstrādes segments, šogad sācis atjaunoties būvniecības preču segments (kokmateriāli, nemetāliskie minerāli, metāla konstrukcijas), pēc vājināšanās iepriekšējā gadā straujāka izaugsme atjaunojusies arī augsto tehnoloģiju segmentā, t. sk. elektronikā, elektrotehnikā un citu iekārtu ražošanā. Uzņēmumu informācija liecina, ka visos šajos segmentos ir gaidāma turpmāka izaugsme, turklāt šo nozaru produktu portfelis līdz ar jaunās ražotnēs veiktajām investīcijām ir paplašinājies un ļauj palielināt arī eksporta tirgu klāstu. Tostarp Latvijas uzņēmēji ir strauji reaģējuši uz iespējām, ko sniedz valstu aizsardzības izdevumu palielināšana, piedāvājot arī savus pakalpojumus un ražojumus un nodrošinot šādu

preču ražošanas nosacījumus, t. sk. iegūstot nepieciešamos ražošanas kvalitāti apliecināšos sertifikātus.

Vienlaikus eksporta tirgu paplašināšanas iespējas var būt ierobežotas tajās preču kategorijās, kur nākas konkurēt ar sankcijām pakļauto Krievijas preču pārdošanu par zemām cenām: piemēram, mazinās kokrūpniecības preču eksports uz valstīm (piemēram, uz Turciju, Apvienotajiem Arābu Emirātiem, NVS valstīm, Vjetnamu), kuras dod priekšroku no Krievijas ievestajam lētajam saplāksnim, zāģmateriāliem u. c. precēm.

Būvniecības nozares turpmāko izaugsmi stiprinās aktīvāka publiskā un privātā sektora būvniecības projektu īstenošana. Būvniecības izaugsme šogad atjaunojas, tomēr aktivitāte dažādos būvniecības segmentos joprojām aug nevienmērīgi. Būvdarbu apjomi pieaug ēku būvniecībā, īpaši daudzdzīvokļu ēku segmentā, līdz ar pakāpenisku mājsaimniecību pieprasījuma atjaunošanos, ko sekmē zemākas procentu likmes un hipotekārās kredītēšanas pieaugums. Būvdarbu apjomi industriālo un komerciālo ēku būvniecībā turas stabilā līmenī, atspoguļojot noturīgu investīciju aktivitāti un uzņēmumu attīstības plānus. Tomēr galvenais nozares izaugsmes balsts joprojām ir inženierbūvniecība, ko uztur infrastruktūras projektu īstenošana ceļu būvniecībā un pilsētsaimniecības attīstībā.

Būvniecības izmaksas joprojām ir stabilas. Tas nodrošina uzņēmējiem paredzamu projektu īstenošanu un rentabilitāti, turklāt būvuzņēmēji saglabā optimismu attiecībā uz izmaksu stabilitāti un pasūtījumu apjomiem nākotnē. Vienlaikus investīciju dinamikā joprojām vērojama augsta piesardzība, īpaši jaunu dzīvojamo projektu uzsākšanā, kur investīciju ieplūde aizvien saglabājas vāja.

Patērētāju noskaņojuma uzlabošanās, nenoteiktības mazināšanās un straujāks prognozētais ienākumu pieaugums veicinās mazumtirdzniecības kāpumu. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums paātrinājās jau 2025. gada 3. ceturksnī, un tas bija vērojams vairākumā plašo preču

grupu, piemēram, mājokļa preču, dažādu rūpniecības preču, kā arī pārtikas un degvielas mazumtirdzniecībā. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju preču mazumtirdzniecība iekšzemē saskaras ar konkurētspējas grūtībām, par ko liecina kartei piesaistīto maksājumu dati, kas jau ilgāku laiku rāda maksājumu strauju kāpumu attālināti ārvalstīs, savukārt iekšzemē veikto maksājumu apjoms šajā preču grupā stagnē. Mājokļu kreditēšanas kāpums atspoguļo ne vien labvēlīgāku kreditēšanas nosacījumu saglabāšanos, bet zināmā mērā arī patērētāju noskaņojuma uzlabošanos, t. i., izvēli par labu ilgtermiņa ieguldījumiem. Ienākumi pieaug straujāk, nekā iepriekš prognozēts, jo saglabājas visai ierobežots darbaspēka piedāvājums darba tirgū. Ienākumu pieaugums varētu sniegt papildu pozitīvu devumu mājokļa labiekārtošanas preču tirdzniecībā vidējā termiņā.

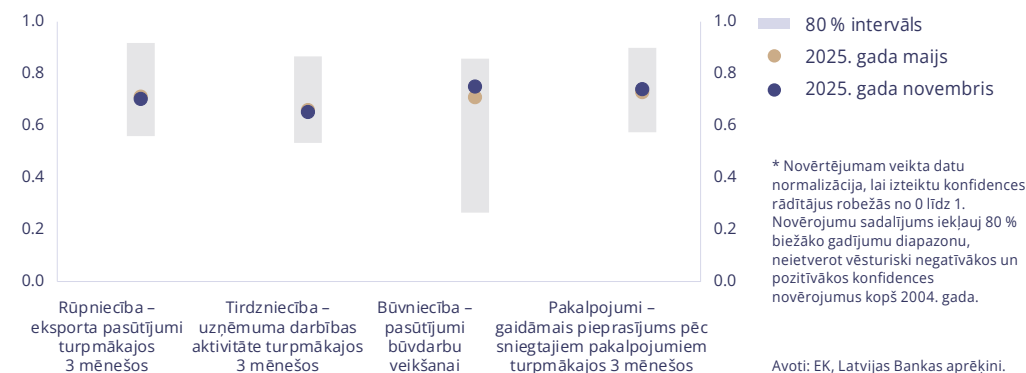
Izaugsme transporta nozarē atjaunosies vēlāk, nekā gaidīts, jo nozares veikumu ierobežo gausa starpvalstu tirdzniecības aktivitātes atjaunošanās un joprojām augstā tirdzniecības nenoteiktība.

Aktivitāte autotransporta sektorā pakāpeniski pieaug, tomēr izaugsme atjaunosies vēlāk, nekā iepriekš prognozēts. Ekonomiskās aktivitātes un pieprasījuma atjaunošanās ietekmē pakāpeniski pieaug iekšzemes un eksporta kravu pārvadājumi, taču vienlaikus kravu apgrozība starptautiskajos pārvadājumos bijusi vājāka, nekā gaidīts. Aizvien piesardzīgs uzņēmēju redzējums par turpmākā pieprasījuma attīstību liecina, ka aktivitāte ārvalstu tirgos saglabāsies mērena ilgāk, īpaši Eiropas valstīs, kur Latvijas autopārvadātāji iepriekš nostiprinājuši tirgus daļas.

Aviācijas nozares sniegums bijis vājāks, nekā gaidīts. Pasažieru plūsmu lidostā "Rīga" ietekmējusi lidsabiedrības *airBaltic* maršrutu pārskatīšana un izmaksu optimizācijas pasākumi, bet lidsabiedrība *SmartLynx Airlines* paziņojusi par saimnieciskās darbības pārtraukšanu. Nozares izaugsmes perspektīvas vidēja termiņā sekmēs pakāpenisks iekšējā pieprasījuma pieaugums un prognozes par zemākām degvielas cenām, palielinoties globālajiem naftas ieguves apjomiem, bet vienlaikus saglabāsies nepietiekams ilgtspējīgas aviācijas degvielas (SAF) piedāvājums, kas palielina oglekļa izmaksas aviācijā. Joprojām augsta ir nenoteiktība saistībā

ar *airBaltic* turpmāko attīstību. Uzņēmuma plānotais sākotnējais publiskais akciju piedāvājums (IPO) joprojām nav īstenots, un nozares turpmākās izaugsmes scenāriji joprojām ir neskaidri.

21. attēls. **Uzņēmēju novērtējums* par turpmāko uzņēmējdarbības attīstību** (koeficients, 3 mēnešu vidējais)

Darba tirgus: bezdarbs

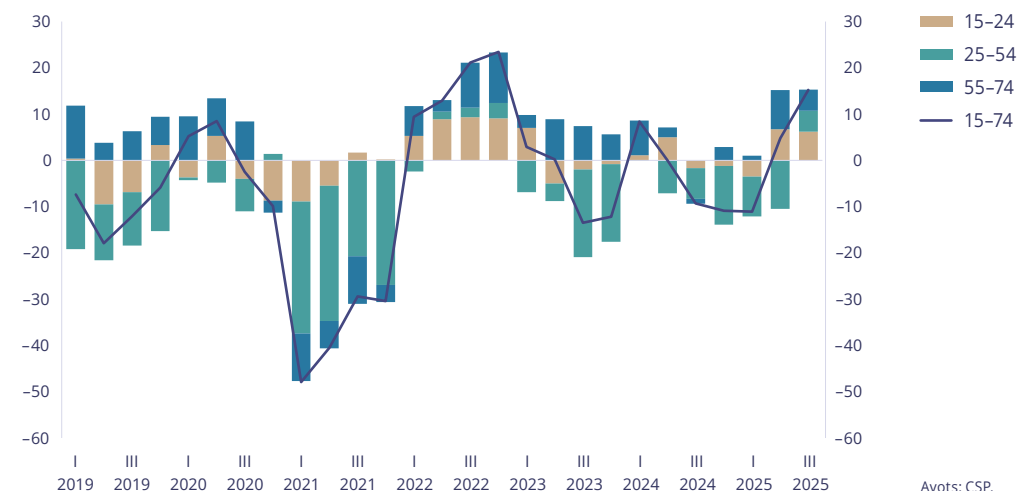
Bezdarbs mazinās un, līdzīgi kā iepriekš prognozēts, tuvojas 6 % līmenim vidējā termiņā. Pieprasījums pēc darbaspēka saglabājas noturīgs, par ko liecina arī uzņēmēju gaidas par nodarbinātību.

Prognozes	2024	2025		2026		2027		2028
	Fakts	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Dec.
Bezdarbs (% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita; sezonāli koriģēti dati)	6.9	6.9	6.9	6.7	6.6	6.5	6.4	6.2

Nodarbinātība saglabāsies noturīga, palielinoties privātā sektora aktivitātei. Uzņēmumu aktivitātes kāpums prasīs lielāku pieprasījumu pēc darbaspēka, kas turpmāk izsmels darbaspēka resursus darba tirgū. Privātais sektors pārņem līderību nodarbinātības kāpināšanā, un uzņēmēju gaidas par 2025. gada nogali norāda, ka īstermiņā šī tendence, visticamāk, turpināsies. Turklāt vidējā termiņā gaidāma lielu investīciju projektu realizācija, kas radīs papildu pieprasījumu darba tirgū.

Īstermiņā gaidāms ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita pieaugums. To nodrošinās aktivitātes kāpums privātajā sektorā un plašāks darbu piedāvājums, kas varētu ieinteresēt arī iepriekš neaktīvos iedzīvotājus, kuri darbu nemeklēja. Kāpums turpināsies 15–24 un 55–74 vecuma grupās. To pastiprinās iespēja strādāt pusslodzes darbu privātajā sektorā, jo studenti un pensionāri var nemaksāt minimālās sociālās iemaksas. Savukārt vidējā termiņā demogrāfiskā struktūra pakāpeniski mainīsies un negatīvi ietekmēs ekonomiskās aktivitātes līmeni darba tirgū. Darbspējas vecuma jauniešu skaits, kuri ienāks darba tirgū, un vidējā vecuma iedzīvotāju skaits sāks mazināties, un darba tirgū pakāpeniski sāks dominēt vecāki iedzīvotāji, kuru ekonomiskā aktivitāte tradicionāli ir zemāka. Neraugoties uz to, ka arvien lielāka iedzīvotāju daļa, sasniedzot pensijas vecumu, izvēlēsies vismaz daļēji turpināt darbu, nākotnē šā vecuma iedzīvotāju darbaspējas būs ierobežotas veselības stāvokļa dēļ.

22. attēls. **Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju pārmaiņas vecuma grupu dalījumā** (gada pārmaiņas; tūkst.)

Bezdarba līmeņa prognoze ir saglabāta gandrīz nemainīga. Lai gan ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ir audzis, darbaspēka pieprasījums tautsaimniecībā saglabāsies noturīgs un tāpēc absorbēs brīvo darbaspēku, kas ir nesen ienācis darba tirgū. Turklāt, pasliktinoties demogrāfiskajai situācijai, darbaspēka piedāvājums samazināsies un pieaugs darbinieku vidējais vecums. Tas savukārt radīs vēl lielāku darbaspēka trūkumu, jo, palielinoties iedzīvotāju vidējam vecumam, veselības problēmu dēļ samazinās ne tikai iedzīvotāju aktivitātes līmenis, bet arī iespēja strādāt pilnas slodzes darbu.

Darba tirgus: darba alga

Darba algu kāpums saglabāsies straujš visā prognožu periodā. To nosaka noturīgs darbaspēka trūkums. Turklāt algu pieauguma prognoze tika palielināta, ņemot vērā augstāku pieprasījumu pēc darbaspēka privātajā sektorā.

Prognozes	2024	2025		2026		2027		2028
	Fakts	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Dec.
Nominālā bruto alga (gada pārmaiņas; %)	9.7	6.0	8.0	6.3	7.6	6.3	7.6	7.9

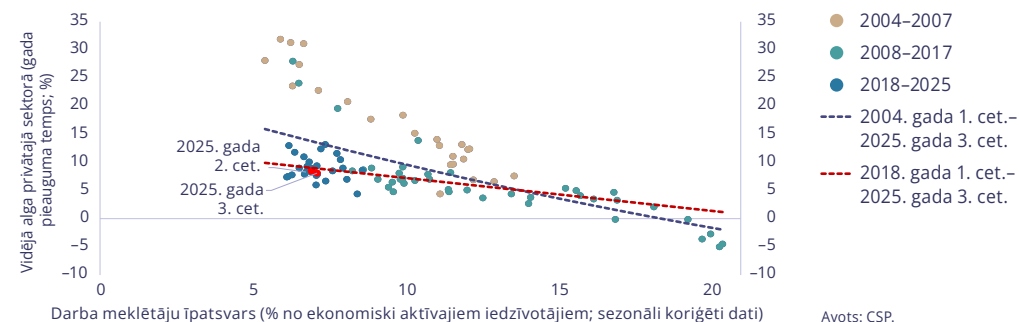
Privātais sektors būs galvenais algu dzinējs vidējā termiņā. Ekonomiskās situācijas uzlabošanās un darbaspēka resursu izsmelšana turpinās ietekmēt algu kāpumu. Privātā sektora aktivitātei pieaugot, nākamajos gados gaidāma sīvāka konkurence par darbaspēku, kas pastiprinās vidējās algas pieaugumu. Savukārt 2025. gadā prognozētais algu pieaugums tika palielināts, galvenokārt pieaugot atalgojumam publiskajā sektorā. To noteica mazāka,

nekā prognozēts, publiskā sektora darbinieku atalgojuma fonda kāpuma ierobežojuma radītā ietekme.

Top arī darba samaksu regulējošo normatīvo aktu grozījumi, kuru ietekme uz algām būs drīzāk augšupvērsta. Pārmaiņas nodrošinās ienākumu kāpumu zemāku algu saņēmējiem un palīdzēs uzturēt viņu pirkjspēju. Gaidāmi grozījumi minimālās algas regulējumā, un atbilstoši pašreizējai minimālās algas aprēķināšanas metodoloģijai tā tiks palielināta līdz 780 eiro³, turklāt līdz 1050 eiro pieaugs arī minimālā alga būvniecības nozarē⁴. Notiek aktīvas diskusijas par to, lai ar 2026. gadu samazinātu minimālo piemaksu par virsstundu darbu no 100 % līdz 50 %. Tas varētu palēnināt vidējās algas kāpumu nākamgad.

Uzņēmumu plānotie investīciju projekti, kas paredz ieviest jaunas tehnoloģijas un automatizāciju, palielinās produktivitāti un var mazināt vajadzību pēc darbaspēka. Tomēr prognožu periodā kopumā darbaspēka trūkums tautsaimniecībā saglabāsies un darba algu kāpums prognozēts augstāks nekā produktivitātes pieaugums.

23. attēls. **Filipsa līkne** (2004.–2025. gadā)

³ Par minimālās mēneša darba algas apmēru 2026. gadā, Labklājības ministrija, NTSP, 19.09.2025.

⁴ Minimālā alga 2026, Latvijas Būvniecības nozares arodbiedrība, 15.09.2025.

Inflācija

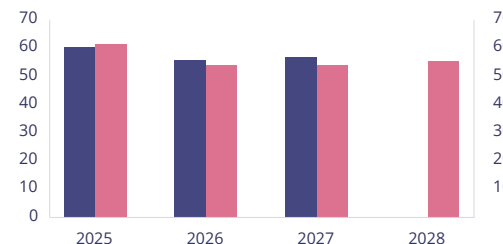
Inflācijas prognoze palielināta visam prognožu periodam, un tā saglabājas aptuveni 3–4 % līmenī. Spēcīgāks algu pieaugums rada spiedienu gan pieprasījuma, gan izmaksu pusē, un prognožu periodā tas ir galvenais inflāciju noteicošais faktors.

Prognozes	2024	2025		2026		2027		2028
	Fakts	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Dec.
Inflācija (SPCI; gada pārmaiņas; %)	1.3	3.4	3.9	2.1	3.2	2.8	2.9	3.6

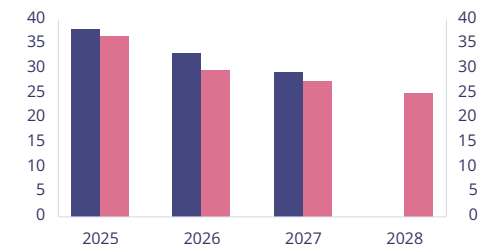
Pieņēmumi par naftas, dabasgāzes un lauksaimniecības preču globālajām cenām nav būtiski mainījušies. Lai gan papildu spiediens no ārējo cenu pārmaiņām kopš jūnija nav novērots, inflācija Latvijā ir pārsniegusi jūnija prognozes. Daļēji to var skaidrot ar augstāku, nekā iepriekš gaidīts, algu pieaugumu, tomēr cenu pārmaiņas ietekmējuši arī citi faktori – piemēram,

straujāk, nekā gaidīts, augušas enerģijas cenas (galvenokārt Rīgā augstāku administratīvi regulēto siltumenerģijas tarifu dēļ).

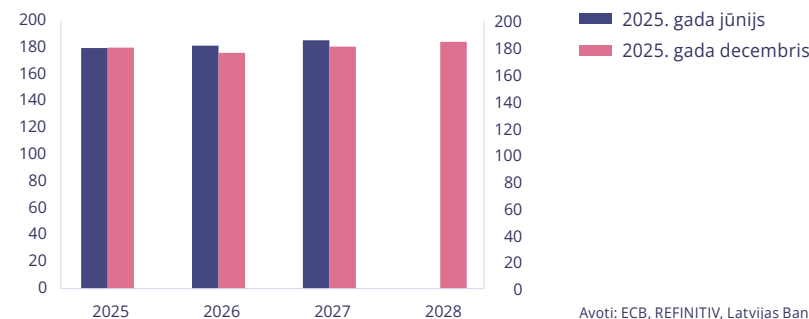
24. attēls. **Naftas cena** (eiro par barelu)

25. attēls. **Dabasgāzes cena** (eiro/MWh)

26. attēls. **Lauksaimniecības produktu cena** (indekss; 2015=100)

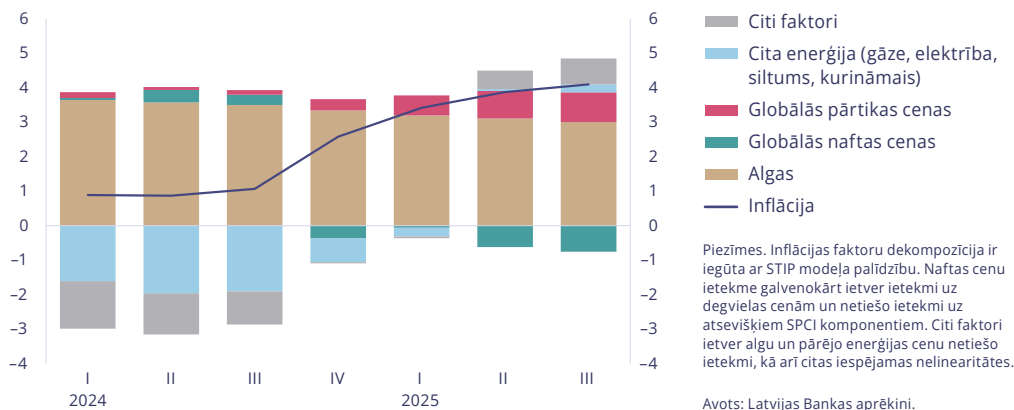

Avoti: ECB, REFINITIV, Latvijas Bankas aprēķini.

Inflācijas prognoze palielināta straujāka prognozētā algu pieauguma ietekmē. Atbilstoši Latvijas Bankā izmantotā īstermiņa inflācijas prognožu modeļa (STIP) sakarībām kopš jūnija būtiski palielinātā algu pieauguma prognoze nozīmē palielinātu spiedienu uz cenu pieaugumu. Algu prognozes ietekmē inflācijas prognoze ir palielināta attiecīgi par 0.5 procentpunktiem

gan 2026., gan 2027. gadā. Apstiprināts arī minimālās algas pieaugums 2026. gadā. Straujāks prognozētais algu pieaugums arī 2028. gadā norāda uz to, ka inflācija un it sevišķi pamatinflācija, kas ir saistīta ar darbaspēka intensīvo pakalpojumu cenu pārmaiņām, Latvijā visā prognožu periodā gaidāma noturīga.

27. attēls. Inflāciju ietekmējošo faktoru dekompozīcija (gada pārmaiņas un devumi; % un procentpunktos)

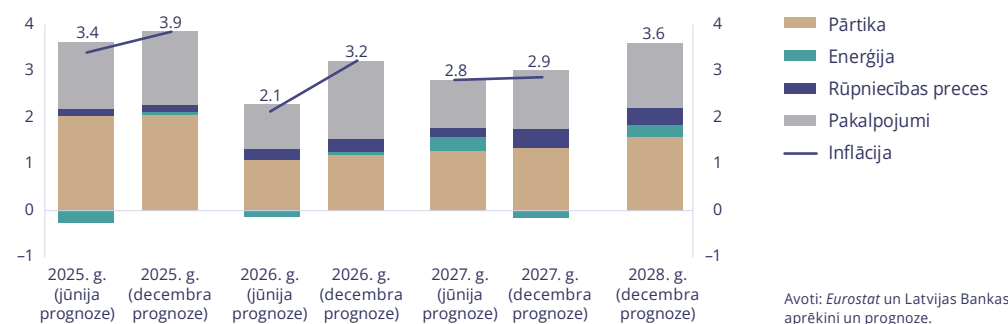

Inflācijas prognozes pieaugumu nosaka arī augstāki saņemtie jaunie dati un ekspertu vērtējums par rādītāju dinamiku. Tuvāko mēnešu laikā gaidāms vēl vairāku administratīvi regulētu cenu pieaugums (reģionālā sabiedriskā transporta cenu kāpums no 2026. gada janvāra, ūdenssaimniecības un atkritumu apsaimniekošanas tarifu pieaugums atsevišķās pilsētās u. c.). Turklāt, ņemot vērā to, ka administratīvi regulēto tarifu pārmaiņas parasti seko citu preču un pakalpojumu cenu pārmaiņām, prognozējams, ka arī administratīvi regulēto pakalpojumu cenu pieaugums 2026. gadā būs noturīgs. Papildus tam arī augstāki patēriņa cenu indeksa dati 2025. gada otrajā pusē ceļ šā rādītāja līmeni nākamajam gadam. Turklāt, ņemot vērā nesenās prognožu modeļa kļūdas, prognozei – it sevišķi 2026. gadā, bet arī visā prognožu

periodā – pievienots augšupvērst eksperta vērtējums, jo dažādas patērētāju aptaujas un ienākošie inflācijas dati liecina, ka strauja darba algu pieauguma periodā ietekme uz cenu pieaugumu ir spēcīgāka, nekā prognožu modelis to rāda no ilgtermiņa datu sakarībām.

Prognožu periodā plānotas vairākas nodokļu pārmaiņas. Tikš mainītas akcīzes nodokļa likmes vairākiem produktiem, palielināts PVN preseī un grāmatām, kas nav izdotas valsts valodā (vai ES valsts, ESAO dalībvalsts un kandidātvalsts oficiālajā valodā). Tomēr nākamajā gadā nozīmīgākā ietekme uz inflāciju būs tam, ka no 2026. gada jūlija uz vienu gadu plānots samazināt PVN dažiem pārtikas produktiem (pienam, maizei, olām, vistas gaļai; no 21 % uz 12 %). Šīs pārmaiņas palīdzēs nedaudz aizkavēt pārtikas cenu pieaugumu. Ja PVN samazinājums pilnā apmērā atspoguļosies pārtikas cenās veikalos⁵, ietekme uz inflāciju 2026. gadā būs -0.2 procentpunkti. Ja, kā plānots, PVN likme šiem produktiem 2027. gadā atkal tiks palielināta, ietekme uz attiecīgā gada inflāciju būs 0 (jo pirmais pusgads gaidāms ar zemāko likmi, bet otrais pusgads – ar augstāko), bet 2028. gada inflācija attiecīgi būs par 0.2 procentpunktiem augstāka.

28. attēls. Saskaņotā patēriņa cenu inflācija Latvijā un devumi, prognozes pārmaiņas (gada pārmaiņas; procentpunktos)

⁵ Tomēr jāņem vērā, ka parasti pārnese uz patēriņa cenām ir nepilnīga (sk., piemēram, O. Krasnopjorovs, "Gads ar samazināto PVN likmi augļiem un dārzeņiem: pirmie rezultāti", makroekonomika.lv, 07.01.2019.).

Kopš jūnija mainījušies pieņēmumi par ETS2 ieviešanu (sk. 3. ielikumu). Tā kā kopīgā ETS2 ieviešana, visticamāk, gaidāma gadu vēlāk (2028. gadā), nekā iepriekš plānots, tās spēcīgākā ietekme uz Latvijas patēriņa cenām būs nevis 2027. gadā, bet 2028. gadā (attiecīgi 2028. gada inflāciju palielinot par 0.3 procentpunktiem).

→ 3. ielikums. Kas ir ETS2, un kā tas ietekmēs cenas Latvijā?

→ 3. scenārijs. Dažādu ETS2 ieņēmumu izmantošanas veidu makroekonomiskā ietekme eirozonā un Latvijā

Scenāriju analīze: 1. scenārijs

Iespējamā fiskālās konsolidācijas ietekme uz Latvijas tautsaimniecību¹

Motivācija

Saskaņā ar budžeta ietvaru 2026.–2028. gadam valsts parāda līmenis 2028. gadā būs sasniedzis 55 % no IKP un budžeta deficīts visā plānošanas periodā pārsniegs 3 % no IKP. Savukārt 2029. gadā beigsies vairāki pagaidu nosacījumi un atkāpes, kas iepriekš ļāva uzturēt stimulējošu fiskālo politiku (t. sk. iespēja uz laiku pārsniegt fiskālos ierobežojumus). Tāpēc arvien vairāk palielināsies vajadzība īstenot fiskālo konsolidāciju. Šajā scenārijā modelēti iespējamie budžeta konsolidācijas risinājumi un to ekonomiskā ietekme.

EK 2025. gada 19. marta komunikācijā par palielinātu aizsardzības izdevumu iekļaušanu Stabilitātes un izaugsmes paktā² aicināja ES dalībvalstis izmantot valsts izņēmuma klauzulas (VIK) piedāvāto elastību, lai maksimāli atvieglotu pāreju uz pastāvīgi augstāku aizsardzības izdevumu līmeni. VIK aktivizēšana dalībvalstīm ļāva līdz 2028. gadam uz laiku atkāpties no ES Padomes apstiprinātajiem fiskālās politikas ierobežojumiem. Latvija pieteicās VIK izmantošanai,

un drošības vajadzībām triju gadu periodā papildus novirzīja aptuveni 2.6% no IKP³. Tomēr 2029. gadā atkāpe vairs nebūs spēkā un turpmāk to varēs piemērot tikai tām militārajām piegādēm, par kurām līgumi noslēgti VIK spēkā esamības laikā. Tas nozīmē, ka citu iemeslu dēļ pārsniegt 3 % no IKP deficīta vairs nevarēs. Latvijai tas var nozīmēt konsolidāciju aptuveni 0.4 % no IKP viena gada laikā.

2029. gadā beigsies 1 procentpunkta valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu pārdale no pensiju 2. līmeņa uz 1. līmeni. Tas radīs vajadzību veikt papildu konsolidāciju aptuveni 0.3 % no IKP apmērā.

Turklāt joprojām aktuāla būs arī projekta *Rail Baltica* būvniecība, un pamatprasnes jeb savienojumu no Tallinas līdz Viļņai izbūves saistības būs spēkā līdz 2030. gadam. Tas nozīmē, ka līdztekus potenciāli piesaistāmiem ārējiem līdzekļiem būs jāatrod apjomīgs līdzfinansējums arī valsts budžetā, kas 2029. gadā varētu prasīt papildu finansējumu vismaz 0.5 % no IKP apmērā.

Pakāpeniski noslēgsies arī ES fondu budžeta periods 2021.–2027. gadam. Līdzšinējā pieredze liecina, ka pāreja starp budžeta periodiem Latvijā nenotiek vienmērīgi un vērojamas apjomīgas finansējuma svārstības, kas īstermiņā samazina valsts pasūtījumu apmēru. Arī Eiropas Savienības fondu 2028.–2034. gada finanšu ietvara priekšlikumā Latvijai piedāvātās nacionālās aploksnas apjoms ir salīdzināms ar pašreizējā plānošanas perioda līmeni. Tomēr, ņemot vērā cenu dinamiku, kopējais investīciju apjoms tautsaimniecībā gaidāms zemāks.

Nacionālo bruņoto spēku (NBS) mērķis ir līdz 2029. gadam būtiski paplašināt miera laika personālu. Notiks darbaspēka īstermiņa izņemšana no darba tirgus valsts aizsardzības dienesta izpildei – pilna laika dienests ilgst 11 mēnešus. Kopumā NBS personāla paplašināšana

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Baiba Brusbārde, Ginters Bušs un Kārlis Vilerts.

² *Accommodating increased defence expenditure within the Stability and Growth Pact*, European Commission, 19.03.2025.

³ Likumprojekta 25-TA-2441 "Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam" (14.10.2025.) paskaidrojumi (2. nodaļas ("Fiskālā politika") 2.13. tabula: valsts izņēmuma klauzulas fiskālā ietekme ir 0.48 % no IKP 2026. gadā, 1.10 % no IKP 2027. gadā un 1.00 % no IKP 2028. gadā), kopsummā periodā sasniedzot 2.6 % no IKP.

un regulāras apmācības⁴ var nozīmēt kopējā darbaspēka pieejamības ierobežojumus pārējā tautsaimniecībā.

Šo apstākļu kopuma dēļ 2029. gadā Latvijas tautsaimniecībā un fiskālajā politikā būs vairāki izaicinājumi, kas ar lielu ticamību prasīs nozīmīgu budžeta konsolidāciju, lai mazinātu spiedienu uz turpmāku valdības parāda kāpumu. Ja valdības parāds pārsniedz 60 % no IKP, EK ir tiesības iejaukties valsts fiskālās politikas veidošanā, jo efektīvas rīcības trūkumam tajā var sekot soda sankcijas.

Ņemot vērā **VIK (0.4 % no IKP)** un **valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu pārdales izbeigšanos (0.3 % no IKP)**, kā arī projekta **Rail Baltica** būvniecībai nepieciešamo nacionālo līdzfinansējumu (**0.5 % no IKP**), šā scenārija ietvaros tiek modelēta **budžeta konsolidācija 2029. gadā 1.2 % apmēra no IKP**.

Simulācija

Lai novērtētu fiskālās konsolidācijas ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību, Latvijas Banka ir veikusi analīzi, izmantojot Latvijas DSGE modeli⁵.

Simulācijas ietvaros tiek modelēti pieci scenāriji, un visi scenāriji ir vērsti uz konsolidāciju 1.2 % apmērā no IKP.

1. scenārijs paredz izdevumu (izņemot tos izdevumus, kurus nav iespējams samazināt, piemēram, parāda apkalpošanu) **samazinājumu proporcionāli to īpatsvaram budžetā**, saglabājot publiskā sektora nodarbinātību pašreizējā līmenī.

⁴ Saskaņā ar "Nacionālo bruņoto spēku ilgtermiņa attīstība 2025.–2036." plānu, miera laikā 31 000 karavīru struktūru paredzēts komplektēt ar 4000 VAD karavīru, kuri dienestu veic 11 mēnešu garumā, 8000 profesionālā dienesta karavīru, 12 000 zemessargu un 7000 augstas gatavības rezerves karavīru, kas ik gadu tiek iesaukti uz mācībām, lai uzturētu iemaņas un kaujas gatavību. Savukārt 30 000 karavīru ir vispārējās gatavības rezerve, kurā galvenokārt ieskaita pēc dienesta augstas gatavības rezervē un pēc dienesta Zemessardzē; viņu iemaņas paredzēts uzturēt individuālā līmenī, cikliski iesaucot uz mācībām reizi četros gados.

⁵ Bušs, G., & Grüning, P. (2023). *Fiscal DSGE model for Latvia*. *Baltic Journal of Economics*, 23(1), 1–44.

2. scenārijs paredz izdevumu samazinājumu 0.9 % apmērā no IKP proporcionāli to īpatsvaram budžetā, papildus samazinot publiskajā sektorā nodarbināto skaitu aptuveni par 4 %, tādējādi tuvinoties publiskā sektora nodarbinātības līmenim Igaunijā⁶. Tiek pieņemts, ka publiskā sektora sniegto pakalpojumu apjoms būtiski nemainās, savukārt atlaistie darbinieki nekļūst nodarbināti privātajā sektorā. Darba algu fonda samazinājums tiek modelēts kā valdības patēriņa samazinājums 0.3 % apmērā no IKP.

3. scenārijs ir analogisks 2. scenārijam, bet ar pieņēmumu, ka puse no atlaistajiem darbiniekiem (aptuveni 0.5 % no darbaspēka) sešu mēnešu laikā iekļaujas privātā sektora darba tirgū. Atlikušie darbinieki papildina ilgstošo bezdarbnieku (kas ir aptuveni trešdaļa no bezdarbniekiem Latvijā) vai pensionāru kopu vai citu apstākļu dēļ neturpina darba gaitas vidējā termiņā.

4. scenārijs paredz ieņēmumu palielināšanu, paaugstinot PVN likmi par aptuveni 3 procentpunktiem.

5. scenārijs paredz ieņēmumu palielināšanu, paaugstinot visus nodokļus un ņemot vērā to īpatsvaru budžetā.

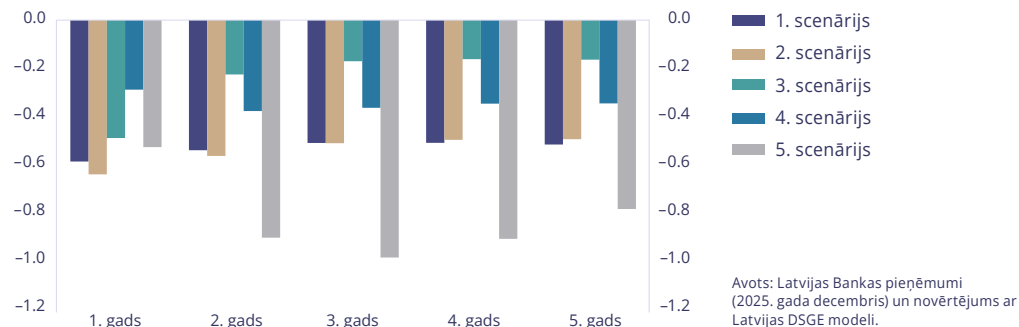
Simulācijas rezultāti (1.1. attēls) liecina, ka Latvijas tautsaimniecībai vidējā termiņā vismazāk kaitīgs ir trešais konsolidācijas scenārijs jeb izdevumu samazināšana vienlaikus ar publiskā sektora darbinieku skaita samazināšanu, daļai no tiem pārejot darbā privātajā sektorā. Tomēr, ja šāda pāreja nenotiek jeb situācija atbilst otrajam scenārijam, tas kļūst par vienu no tautsaimniecībai visnelabvēlīgākajiem konsolidācijas risinājumiem, kas ietekmes ziņā ir pielīdzināms lineārai izdevumu samazināšanai. Proti, darbinieku skaita samazināšanai publiskajā sektorā jānotiek tad, kad privātā sektora uzņēmumiem ir vajadzība pēc papildu darbaspēka.

⁶ Sk. [Public sector employment as a share of total employment, 2020](#) (OECD): Latvija 22.7 %, Lietuva 22.3 % un Igaunija 21.5 % (dati pēdējo reizi atjaunoti 2023. gada 1. novembrī; pieklūts 20.11.2025.).

legūtie rezultāti arī vērš uzmanību uz to, ka izdevumu samazinājuma struktūrai ir būtiska ietekme. Starptautiskos, kā arī Latvijas Bankas pētījumos ir norādīts, ka publisko investīciju ierobežošana ir viens no ekonomiski neefektīvākajiem konsolidācijas virzieniem⁷. Tāpēc izdevumu puses konsolidācijā kritiski svarīgs ir izsvērts izdevumu samazinājums.

Saskaņā ar modeļa rezultātiem otrais tautsaimniecībai mazāk kaitīgais risinājums ir patēriņa nodokļu celšana. Turpretim ieņēmumu palielināšana, paaugstinot visus nodokļus proporcionāli to īpatsvaram budžetā, rada vislielāko negatīvo ietekmi uz tautsaimniecību vidējā termiņā, īpaši darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu paaugstināšanas dēļ, kas tiešā veidā pasliktinātu Latvijas uzņēmumu konkurētspēju.

1.1. attēls. Konsolidācijas ietekme uz Latvijas IKP, kumulatīvā % novirze no sākotnējā līmeņa

Secināms, ka fiskālās konsolidācijas procesa efektivitātei un pēc iespējas mazākai negatīvai ietekmei uz tautsaimniecību nepieciešama mērķēta pieeja un laikus īstenoti sagatavošanās darbi. Tie ietver publiskā sektora nodarbinātības reformas plānošanu un atbalsta mehānismu

⁷ Starptautiskā Valūtas fonda pētījums *The Fiscal Multiplier of Public Investment: The Role of Corporate Balance Sheet*, WP/20/199, September 2020; Bušs, G., & Grüning, P. (2023). *Fiscal DSGE model for Latvia*. *Baltic Journal of Economics*, 23(1), 1–44.

izstrādi darbinieku pārkvalificēšanai, kas nodrošinātu viņu efektīvu integrēšanos privātā sektora darba tirgū. Papildus veicama rūpīga fiskālās politikas instrumentu izvērtēšana, dodot priekšroku tiem konsolidācijas risinājumiem, kuru ietekme uz tautsaimniecību ir vislabvēlīgākā.

Scenāriju analīze: 2. scenārijs

Kreditēšanas pieauguma makroekonomiskā ietekme¹

Motivācija

Kopš 2024. gada sākuma kreditēšanas aktivitāte Latvijā ir būtiski kāpusi. Tas ir attiecināms gan uz māsaimniecībām, gan arī uz nefinanšu sabiedrībām izsniegtajiem kredītiem, kuru atlikums kopš 2024. gada sākuma pieaudzis attiecīgi par 19 % un 14 %. Ir vairāki faktori, kas veicināja kreditēšanas atkopšanos: kredītiestāžu aizdevumu izsniegšanas standartu atvieglošana, valdības īstenotā kreditēšanas veicināšanas politika, kā arī ECB Padomes lēmumi, kas kopš 2024. gada jūnija rezultējušies galveno procentu likmju samazinājumā no 4 % līdz 2 %.

Lai novērtētu gan līdzšinējo, gan turpmāko kreditēšanas ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību, izmantots Latvijas DSGE modelis². Ar modeļa palīdzību iespējams detalizēti novērtēt dažādu kredītu veidu ekonomisko ietekmi.

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Ginters Bušs un Klāvs Zutis.

² Bušs, G., & Grüning, P. (2023). *Fiscal DSGE model for Latvia*. *Baltic Journal of Economics*, 23(1), 1–44.

Scenāriju raksturojums

Scenārija novērtējums sastāv no līdzšinējās un turpmākās kreditēšanas aplēses. Par atskaites punktu pieņemts 2024. gada sākums, kad vērojams kreditēšanas zemākais punkts. Tādējādi līdzšinējās kreditēšanas atkopšanās ietekme vērtēta salīdzinājumā ar scenāriju, kurā pieņemts, ka kredītu attiecība pret IKP būtu palikusi nemainīga 2024. gada sākumā līmenī. Savukārt pēc 2025. gada tiek izstrādāti divi kreditēšanas attīstības scenāriji.

- Mērenais scenārijs: periodā no 2026. gada līdz 2028. gadam kredītportfeļa atlikuma pieauguma temps gadā sasniedz 8 % (atbilst pēdējo divu gadu vidējam pieauguma tempam).
- Straujais scenārijs: periodā no 2026. gada līdz 2028. gadam kredītportfeļa atlikuma pieauguma temps gadā sasniedz 16 % (atbilst 2025. gada 3. ceturkšņa tempam).

Papildus iepriekš minētajam scenāriju analīzes ietvaros tiek izdarīti pieņēmumi par kredītu sadalījumu atbilstoši to izmantošanas mērķim, kas atbilst esošā kredītportfeļa struktūrai:

- nefinanšu sabiedrībām izsniegtie investīciju kredīti (32 % no kredītiem kopā);
- nefinanšu sabiedrībām izsniegtie īstermiņa kredīti (16 % no kredītiem kopā);
- māsaimniecībām izsniegtie hipotekārie kredīti (43 % no kredītiem kopā)³;
- māsaimniecībām izsniegtie patēriņa kredīti (9 % no kredītiem kopā).

Rezultāti

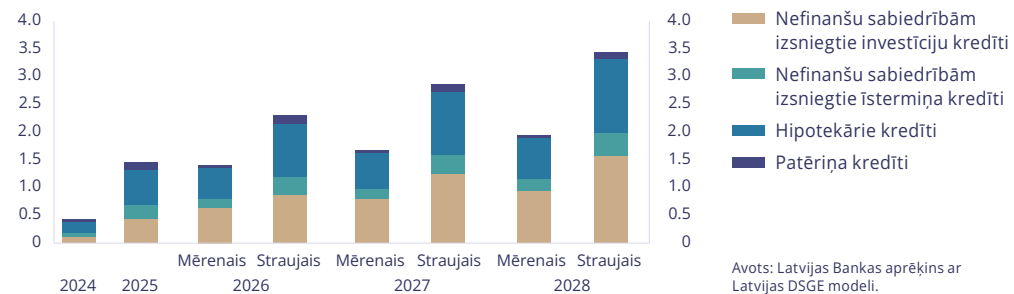
Scenāriju analīzes rezultāti liecina, ka kreditēšanas aktivitātes uzlabošanās sniedza būtisku stimulu tautsaimniecības izaugsmei. Pēdējo divu gadu laikā novērotais kreditēšanas pieaugums

³ Tiek pieņemts, ka nefinanšu sabiedrību īstermiņa kredītos patēriņa un investīciju attiecība ir 2:1, savukārt māsaimniecību hipotekārajos kredītos tā ir 1:1.

ir sekmējis reālā IKP kāpumu aptuveni par 1.5 %, galvenokārt palielinoties hipotekāro un investīciju kredītu atlikumam.

Ja kreditēšanas aktivitāte nākotnē turpināsies līdzšinējā tempā (straujais scenārijs), tās kumulatīvais devums tautsaimniecības izaugsmē līdz 2028. gada beigām var sasniegt aptuveni 3.4 %. Savukārt mērenas kreditēšanas izaugsmes gadījumā šis devums varētu būt tuvu 1.9 %.

2.1. attēls. Kreditēšanas ietekme uz IKP līmeni (%; novirze no pamatscenārija)

Secinājumi

Kreditēšana ir būtisks tautsaimniecības izaugsmes virzītājspēks, un tās aktivitātes uzlabošanās jau ir atspoguļojusies reālā IKP kāpumā. Scenāriju analīze rāda, ka, kreditēšanai turpinot uzlaboties, tā var būtiski pozitīvi ietekmēt tautsaimniecības attīstību. Latvijā kredītu atlikuma attiecība pret IKP joprojām ir viena no zemākajām eirozonā, un tas liecina par lielu neizmantotu potenciālu. Lai pilnvērtīgi izmantotu kreditēšanas iespējas izaugsmes veicināšanai, ir svarīgi nodrošināt, ka pozitīvās tendences saglabājas arī turpmākajos gados.

Scenāriju analīze: 3. scenārijs

Dažādu ETS2 ieņēmumu izmantošanas veidu makroekonomiskā ietekme eirozonā un Latvijā¹

Motivācija

2025. gada jūnija Makroekonomisko Prognožu Pārskatā Latvijas Banka detalizēti analizēja 2027. gadā plānotās otrās ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas (ETS2) ieviešanas ietekmi uz mājsaimniecību siltumapgādi. Tomēr analīze neaptvēra pilno ETS2 ieviešanu (to piemēros arī autotransporta fosilajām degvielām). Netika iekļauta arī ETS2 ieņēmumu izmantošanas veidu analīze. Turklāt ES Padome nesēn pieņēma lēmumu atlikt ETS2 ieviešanu par vienu gadu (līdz 2028. gadam), lai dotu ES dalībvalstīm vairāk laika sagatavoties ETS2 ieviešanai. Tas radīja lielāku nenoteiktību par ETS2 emisiju sertifikātu cenām.

Latvijas Banka ir veikusi scenāriju analīzi, lai novērtētu ETS2 ieņēmumu izmantošanas veidu ietekmi uz IKP eirozonā un Latvijā, izmantojot aktualizētas cenu tendences ETS2 darbības pirmajiem trim gadiem un pamatojoties attiecīgi uz vides dinamiskā stohastiskā vispārējā līdzsvara (E-DSGE) modeli eirozonai² un CGE-EUROMOD modeli Latvijai³.

¹ Sagatavojuši Latvijas Bankas pētnieki Patrick Grüning un Olegs Matvejevs.

² Sk. Grüning, P. & Kantur, Z. (2023), "Stranded Capital in Production Networks: Implications for the Economy of the Euro Area", Latvijas Banka Working Paper No. 6/2023.

³ Sk. Beņkovskis, K., Jaunzems, D. & Matvejevs, O. (2023), "Uz enerģijas izmantošanas nolūku balstīta ražošanas struktūra CGE modeļiem", Latvijas Bankas pētījums Nr. 7/2023.

Modeļu un veikto simulāciju apraksts

Lai analizētu ietekmi uz eirozonas tautsaimniecību, tiek izmantots slēgtas tautsaimniecības daudznozaru E-DSGE modelis ar ražošanas un ieguldījumu tīkliem⁴. Modelis ietver 44 eirozonai kalibrētas nozares⁵, un tajā izmantotas izejvielu un produkcijas tabulas no FIGARO datubāzes.

Savukārt, lai novērtētu ietekmi uz Latviju, tiek izmantots CGE-EUROMOD modelis. Šajā modelī visas saiknes starp tautsaimniecības nozarēm ir iestrādātas ražošanas tīklu formā šaurā sektoru dalījumā. Piemēram, enerģētikas nozare ir sadalīta siltumapgādes, dabasgāzes un elektroenerģijas sektorā. Turklāt uzlabotā ražošanas struktūra ļauj reālistiskāk atspoguļot enerģijas preču aizstājāmības pakāpi.

Analīzē tiek novērtēta ETS2 ieviešanas un saistīto ieņēmumu izmantošanas shēmu ietekme vidējā termiņā, t. i., līdz pieciem gadiem. Tiek analizētas divas atšķirīgas ETS2 emisiju sertifikātu cenu tendences. Galvenajā scenārijā tiek pieņemtas šādas cenas: 46 eiro par tCO₂e 2028. gadā, 58 eiro 2029. gadā un 62 eiro 2030. gadā. Tiek pieņemts arī alternatīvs augstāku cenu scenārijs: 59 eiro 2028. gadā, 61 eiro 2029. gadā un 62 eiro 2030. gadā.⁶ Pēc šiem trim gadiem jebkādas tautsaimniecības pārmaiņas salīdzinājumā ar scenāriju bez ETS2 ir tikai tās, kuras atspoguļo pielāgošanos augstākajai oglekļa cenai. Piemēram, tās ataino zaļāku siltumapgādes un autotransporta tehnoloģiju (tādu kā siltumsūkņi un elektrotransportlīdzekļi) ieviešanu.

⁴ Ražošanas tīklu esamība nozīmē, ka tiek ņemts vērā starppatēriņš – konkrētas preces ražošanai nepieciešamās citu tautsaimniecības nozaru preces. Turklāt ieguldījumiem konkrētas nozares modernizācijā vai paplašināšanā arī nepieciešams citu nozaru preču ieguldījums, ko modelī atspoguļo ieguldījumu tīkls.

⁵ NACE A nozare (lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība), C nozare (apstrādes rūpniecība), G nozare (vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonts) un H nozare (transporta un uzglabāšana) modeli ir ietverta NACE 2 līmenī, savukārt visas pārējās nozares – tikai NACE 1 līmenī. NACE T nozare (mājsaimniecību kā darba devēju darbība; pašpatēriņa preču ražošana un pakalpojumu sniegšana individuālajās mājsaimniecībās) un U nozare (ārpterritoriālo organizāciju un institūciju darbība) modeli nav iekļauta nebūtiskās lomas un nepietiekamā datu aptvēruma dēļ.

⁶ Šis ir noderīgs iespējami sliktākais scenārijs, jo minētās cenas atbilst iepriekš normatīvajā regulējumā noteiktajai vienas ETS2 kvotas maksimālajai cenai.

Tiek apsvērti četri dažādi ieņēmumu izmantošanas veidi. Pirmajā scenārijā apsveram ETS2 ieņēmumu mazāk produktīvu izmantošanu: vienreizējus pārvedumus mājsaimniecībām E-DSGE modelī un proporcionālu valdības patēriņa pieaugumu CGE-EUROMOD modelī. Otrajā scenārijā simulējam pievienotās vērtības nodokļu (PVN) samazinājumu, kas mazina valdības budžeta ieņēmumus par tādu pašu summu, kādu rada ETS2. Gan eirozonas, gan Latvijas kontekstā analizējam visu patēriņa preču PVN likmes viendabīgas samazināšanas rezultātu, savukārt atsevišķā scenārijā – tikai pārtikas preču PVN likmes samazināšanu⁷, kuras pamatā ir pēdējo gadu pastāvīgā pārtikas cenu inflācija, kas īpaši skar mazāk turīgas mājsaimniecības. Visbeidzot, vēl viens ieņēmumu izmantošanas veids paredz ieņēmumu izmantošanu ieguldījumu subsīdijām nozarēs, kuras ir iesaistītas atjaunojamās enerģijas ražošanas jaudu izbūvē.⁸ Pēdējā scenārijā mēs arī pieņemam, ka elektroenerģijas cena sarūk, jo palielinās ražīgums NACE D nozarē, kura ietver elektroenerģiju.

Dažādu ETS2 ieņēmumu izmantošanas veidu ietekme uz tautsaimniecību

Modeļa simulācijas⁹ rezultāti eirozonai (3.1. attēls), kas iegūti, izmantojot galvenā scenārija cenu tendences, liecina, ka piecus gadus pēc 2028. gadā plānotās ETS2 ieviešanas eirozonas IKP ir par 0.24 % zemāks, ja ieņēmumus neizmanto produktīvi (t. i., veic vienreizējus pārvedumus mājsaimniecībām)¹⁰. Jāņem vērā, ka ETS2 radītie papildu ieņēmumi ir aptuveni 0.25 % no IKP vai

⁷ Nozares, kuras mājsaimniecībām nodrošina pārtiku: NACE A01 nozare (augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības), A03 nozare (zvejniecība un akvakultūra) un C10–12 nozare (pārtikas produktu, dzērienu un tabakas izstrādājumu ražošana).

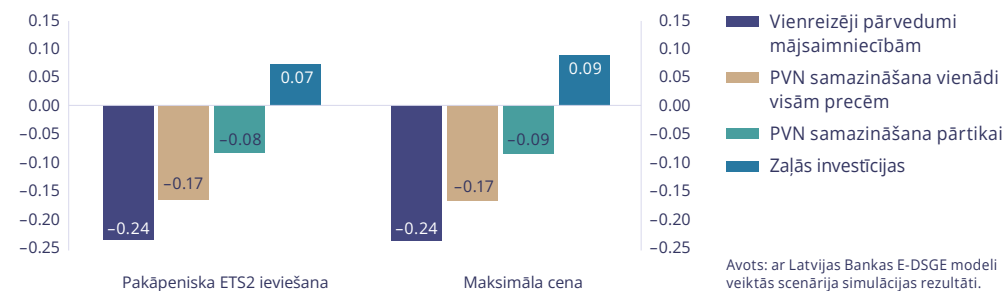
⁸ Šīs nozares ir: NACE C25 nozare (gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas), C27 nozare (elektrisko iekārtu ražošana), C28 nozare (citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana), F nozare (būvniecība) un M nozare (profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi).

⁹ Jaunais ETS2 regulējums attiecas uz šādām NACE nozarēm: C19 nozare (koksa un naftas pārstrādes produktu ražošana), D nozare (elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana), G47 nozare (mazumtirdzniecība, izņemot automobiļus un motociklus) un H49 nozare (sauszemes transports un caurulvadu transports). ETS2 šajās nozarēs ievieš ar emisiju pārdošanas nodokli, jo emisiju sertifikāti jāpērk uzņēmumiem, nevis patērētājiem. Tā kā mājokļu un komerciālo īpašumu nozares enerģijas galapatēriņā ēku siltumapgādes daļa ir 40 %, nodokli piemēro tikai 40 % no D nozares kopējām SEG emisijām. Turklāt, tā kā tiek lēsts, ka benzīna patēriņš veido 36 % no G47 nozares preču un pakalpojumu patēriņa mājsaimniecībās, nodokli piemēro tikai 36 % no G47 nozares kopējām SEG emisijām.

¹⁰ Turklāt cenas ir augstākas. To nosaka pastāvīgs inflācijas pieaugums (joprojām 0.11 procentpunkti pēc pieciem gadiem) un patēriņa un ieguldījumu sarukums (attiecīgi -0.13 % un -0.63 %). Labās ziņas ir tādas, ka siltumncefeka gāzu emisijas ir samazinātas par 0.41 %.

apmēram 44.4 miljardi eiro gadā, ja tiek izmantots eirozonas 2024. gada IKP. Šo IKP sarukumu var ierobežot attiecīgi līdz 0.17 % vai 0.07 %, samazinot PVN likmes attiecīgi visām patēriņa precēm vai tikai pārtikas precēm¹¹. Turklāt šajos gadījumos patēriņa cenu indekss būtiski nepieaug¹². Ja ETS2 ieņēmumus izmanto ieguldījumu subsīdiju nodrošināšanai, ietekme uz IKP pēc pieciem gadiem pat kļūst nedaudz pozitīva (+0.07 %)¹³. Jāņem vērā, ka šiem produktīvajiem izmantošanas veidiem ir trūkums: tās samazina kopējo nodokļu ieņēmumu attiecību pret IKP sekundārās ietekmes dēļ (attiecīgi palielinās patēriņš nozarēs, kurām piemēro mazākus nodokļus, un notiek pārvirze no patēriņa uz ieguldījumiem). Alternatīvais augstāko cenu scenārijs pēc pieciem gadiem paredz vien nelielas atšķirības. Tomēr, ja ETS2 ieņēmumus izmanto kā vienreizējus pārvedumus, IKP samazinājums īstermiņā pēc gada ir nedaudz lielāks, t. i., -0.19 % salīdzinājumā ar -0.17 %.

3.1. attēls. ETS2 ieņēmumu izmantošanas veidi: ietekme uz eirozonas IKP piecu gadu gaitā (pārmaiņas salīdzinājumā ar pašreizējo politiku; %)

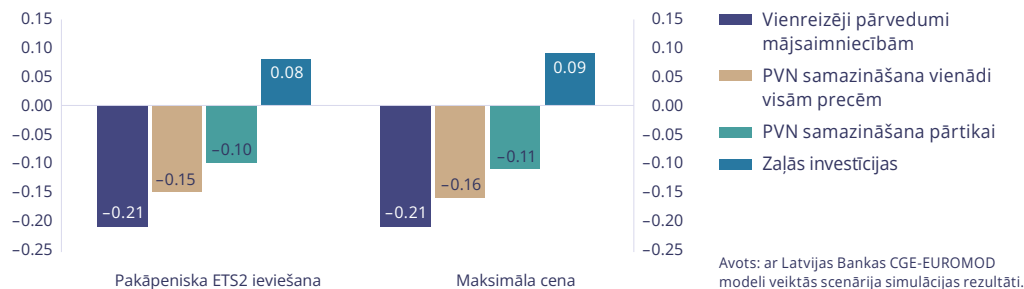

¹¹ Pārtikas PVN sarukuma spēcīgākās ietekmes iemesls ir salīdzinoši liels PVN samazinājums pārtikas nozarēs (-3.65 procentpunkti salīdzinājumā ar -0.36 procentpunktiem vispārējā PVN samazinājuma scenārijā), kurām kopā mājsaimniecību patēriņa grozā ir samērā liels īpatsvars, un izejvielu un produkcijas saiknes modelī.

¹² SPCI inflācija pat ir nedaudz negatīva: -0.07 procentpunkti un -0.09 procentpunkti abos PVN samazinājuma scenārijos. Tomēr stimulētā patēriņa dēļ arī emisiju sarukums izrādās mazāks, t. i., attiecīgi -0.31 % un -0.27 %.

¹³ Tomēr jāņem vērā, ka tas notiek uz būtiski zemāka mājsaimniecību patēriņa (-0.74 %) un spēcīgākas cenu reakcijas (SPCI inflācija joprojām pieaugusi par 0.19 procentpunktiem pēc pieciem gadiem), kā arī augstāku īstermiņa IKP izmaksu (-0.19 % ar ieguldījumu subsīdijām salīdzinājumā ar -0.17 % ar vienreizējiem pārvedumiem vienu gadu pēc ETS2 ieviešanas) rēķina. Taču siltumncefeka gāzu emisijas samazinās vairāk (-0.49 %).

3.2. attēls. ETS2 ieņēmumu izmantošanas veidi: ietekme uz Latvijas IKP piecu gadu gaitā (pārmaiņas salīdzinājumā ar pašreizējo politiku; %)

CGE-EUROMOD modelī iegūtie¹⁴ rezultāti Latvijai (3.2. attēls) ir samērā līdzīgi eirozonas rezultātiem. Ja iekasētie nodokļu ieņēmumi¹⁵ pēc ETS2 ieviešanas tiek izmantoti, lai proporcionāli palielinātu valdības patēriņu, ekonomiskā aktivitāte vidējā termiņā samazinās un reālais IKP ir par 0.21 % zemāks nekā gadījumā bez ETS2¹⁶. Turklāt valdības patēriņa pieaugumam ir vislielākā ietekme uz cenām un SPCI inflācija pēc pieciem gadiem¹⁷ ir par 0.1 procentpunktu augstāka. Ja ETS2 radītā lielāka nodokļu sloga dēļ valdība nolemtu samazināt PVN vienādi visām precēm, Latvijas tautsaimniecība saruktu par 0.15 %¹⁸, savukārt inflācija būtu nedaudz zemāka nekā alternatīvajā scenārijā. Turpretī, ja PVN samazina tikai pārtikai, tautsaimniecības lejupslīde ir 0.10 %¹⁹. Visbeidzot, ja ETS2 ieņēmumi tiek izmantoti

¹⁴ Tā kā uzlabotais CGE modelis ietver uzlabotu enerģētikas nozari ar atsevišķu siltumapgādes sektoru (35.3, nevis visu D nozari) un katru enerģijas preci, t. sk. dīzeļdegvielu, benzīnu, sašķidrīnāto naftas gāzi atsevišķi, kā arī SEG emisiju uzskaites un oglekļa cenas noteikšanas blokus, papildu ETS2 izmaksas piemēro tieši siltumapgādes sektoram un autotransporta degvielām proporcionāli to radītajam siltumnīcefekta gāzu apjomam. Scenāriju analizē nav pieņemtas nekādas pārmaiņas pārējās pasaules valstīs.

¹⁵ Valdības budžeta ieņēmumi pieaug aptuveni par 120 miljoniem eiro, ja ETS2 oglekļa cena ir noteikta 46 eiro apmērā par tCO₂e jeb 0.29 % apmērā no Latvijas IKP, un aptuveni par 150 miljoniem eiro kopā (0.37 % no IKP), ja ETS2 kvotas cena sasniedz 62 eiro par tCO₂e.

¹⁶ Siltumapgādes cena vidējā termiņā ir par 7 % augstāka, un Latvijas kopējās SEG emisijas ir par 0.12 % zemākas.

¹⁷ Cenu līmenis salīdzinājumā ar alternatīvo scenāriju (uzkrātās SPCI inflācijas atšķirība piecu gadu garumā) ir 0.7 procentpunkti.

¹⁸ Siltumapgādes cena vidējā termiņā ir par 6 % augstāka, un Latvijas kopējās SEG emisijas ir vien par 0.03 % zemākas.

¹⁹ Ja ETS2 ieņēmumus izmanto, lai samazinātu PVN tikai pārtikai, vidējā reālā darba samaksa ir par 0.07 % zemāka, savukārt kopējais privātais patēriņš samazinās vien par 0.03 %, jo mazāk turīgās mājsaimniecības pārtikai tērē vairāk. Tādējādi šāda politika nedaudz mazina nevienlīdzību.

tautsaimniecībā kā zaļo investīciju atbalsts, īpaši atjaunojamās enerģijas ražošanas jaudas attīstībai²⁰, IKP pieaugs par 0.08 %. Plašāka atjaunojamās enerģijas izmantošana pakāpeniski samazina elektroenerģijas cenas. Tas savukārt sekmē visas tautsaimniecības konkurētspēju, paaugstina nodarbinātības līmeni un palielina eksportu²¹. Tomēr pozitīvā ietekme uz mājsaimniecību ienākumiem šajā scenārijā ir vien 0.01 % salīdzinājumā ar scenāriju bez ETS2²².

Atšķirība starp pakāpenisku vai strauju ETS2 ieviešanu dažus gadus rada nelielu ietekmi uz tautsaimniecību, taču 4–5 gadus pēc ETS2 darbības sākuma kļūst nebūtiska.

Noslēguma piezīmes

Tas, kā ar 2028. gadu tiks izmantoti ieņēmumi no ETS2, var būtiski mainīt ETS2 radīto ietekmi uz tautsaimniecību. Salīdzinājumā ar vienreizējiem pārvedumiem mājsaimniecībām vai valdības patēriņa palielināšanu mazāks kopējā nodokļu sloga pieaugums, kuru panāk, samazinot PVN likmes, mazina ETS2 ietekmi uz inflāciju un nodrošina salīdzinoši augstāku IKP. Tomēr siltumnīcefekta gāzu emisijas tik ļoti nesārūk. Ja ieņēmumus izmanto, lai stimulētu zaļās investīcijas, kopējā ietekme uz tautsaimniecību pēc pieciem gadiem kļūst pat nedaudz pozitīva un siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinās vēl vairāk. Tomēr īstermiņā inflācijas reakcija šajā scenārijā ir spēcīgāka un mājsaimniecību izmaksas – augstākas.

Tādējādi, lai sasniegtu SEG emisiju samazināšanās, ekonomiskā snieguma un uz mājsaimniecību ienākumiem radītās ietekmes labāko kombināciju, ir pamatoti izmantot ETS2 budžeta ieņēmumus zaļo investīciju veicināšanā, savukārt zināma ieņēmumu daļa būtu jāvelta, lai īstermiņā mazinātu negatīvo ietekmi uz mājsaimniecībām.

²⁰ Finansējums būs pietiekams, lai līdz 2032. gadam tiklā pievienotu 500 MW atjaunojamās jaudas. Tas samazinās elektroenerģijas cenu Baltijas valstīs vismaz par 3 %.

²¹ Siltumapgādes cenas pieaugums ir tikai 4 %, savukārt Latvijas kopējās SEG emisijas vidējā termiņā samazinās par 0.23 %.

²² Mājsaimniecības maksā lielākus nodokļus par siltumapgādi, benzīnu un dīzeļdegvielu, bet, tā kā nozare ir konkurētspējīgāka, tās mazāk tērē elektroenerģijai un gūst lielākus ienākumus. Šie ietekmes veidi vidēji gandrīz kompensē viens otru, lai gan pirmais nedaudz palielina nevienlīdzību, savukārt otrs šo ietekmi mazina, jo palielina nodarbinātības līmeni.

1. ielikums. Kredītiestāžu solidaritātes iemaksu ietekme uz kredītēšanu¹

Solidaritātes iemaksas likums, kas stājās spēkā 2025. gadā, tika ieviests ar primāro mērķi nodrošināt papildu finansējumu valsts aizsardzības vajadzībām. Likuma izstrāde bija balstīta uz apsvērumu, ka procentu likmju (t. sk. EURIBOR) straujo pārmaiņu dēļ būtiski pieauga banku sektora peļņa, kas nebija tiešā veidā saistīts ar jaunu pakalpojumu attīstību vai efektivitātes uzlabošanu.

Regulējums paredz, ka solidaritātes iemaksu kredītiestāde var veikt divējādi – tiešā vai netiešā veidā. Tiešā veidā kredītiestādes to veic, iemaksājot valsts budžetā 60 % no neto procentu ienākumu daļas, kas būtiski pārsniedz iepriekšējo gadu vidējo līmeni. Savukārt netiešā veidā kredītiestādes var izpildīt likuma prasību, būtiski palielinot tautsaimniecības kredītēšanu (saņemot iemaksas atlaidi līdz pat 100 %). Pastarpināti šāds kredītēšanas kāpums sekmē vispārējo tautsaimniecības izaugsmi, kas tālāk rezultējas lielākos nodokļu ieņēmumos valsts budžetā, un tādējādi tiek panākts likuma fiskālais mērķis.

Šāds specifisks regulējums nav starptautiski plaši izplatīts, un tā ieviešanas gaitā izvērsās diskusijas par to, vai tas sasniegs savu mērķi. Tirdzniecības dalībnieki pauda bažas, ka šāds instruments varētu radīt iecerētajam tieši pretēju efektu, proti, nevis veicināt, bet gan kavēt kredītēšanu tiesiskās nenoteiktības un investīciju vides risku dēļ.

Novērtēt solidaritātes iemaksu tiešo ietekmi ir izaicinoši, jo ECB Padome ir mazinājusi procentu likmes. Tas dabiski veicina kredītēšanas aktivitāti. Lai nošķirtu solidaritātes iemaksu ietekmi no citiem makroekonomiskiem faktoriem, tika izmantota paneldatu lokālās projekcijas (local projections) metode. Tā ļauj ar minimāliem pieņēmumiem analizēt iemaksu ietekmi laika gaitā. Modeļa specifiskācija tiek definēta šādi.

$$y_{i,t+h} = \alpha_i^{(h)} + \tau_k^{(h)} + \sum_{l=0}^6 \theta_{h,l} \text{Solidaritāte}_{i,t-1} + \sum_{l=0}^6 \gamma_{h,l} \text{Euribor}_{t-1} + \sum_{l=1}^6 \phi_{h,l} y_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t+h}, \quad h = 0, 1, \dots, 18, \text{ kur}$$

i – kredītiestādes indekss, t – laika periods (mēnešos), h – horizonts (mēnešos), γ – kredītēšanas gada pieauguma temps (%), α – kredītiestādes fiksētais efekts (raksturo laikā nemainīgās iestādes īpašības), τ_k – gada fiksētais efekts (raksturo ar konkrēto gadu saistītos makroekonomiskos šokus, kas vienādi ietekmē visas iestādes), θ , γ , ϕ – modeļa novērtētie koeficienti un ε – modeļa kļūda. Lai kontrolētu monetārās politikas un procentu likmju pārmaiņu ietekmi uz kredītēšanu, modeli iekļauta sešu mēnešu EURIBOR likme².

Novērtējumā iekļautais solidaritātes mainīgais kalpo kā potenciālās iemaksu ietekmes kvantitatīvais mērs. Tas izriet no likumā noteiktās kārtības, un to raksturo ar šādu vienādojumu.

$$\text{Solidaritāte}_{i,t} = \mathbf{1}\{t \geq 2024-01\} \times \max\left\{0; \frac{NII_{i,t}^{(3\text{-m slīd. vid.})}}{1.5 \times NII_{i,18-22}} - 1\right\} \times (14.75\% - y_{i,t}).$$

Vienādojums apvieno informāciju par neto procentu ienākumu pārsniegumu un kredītēšanas sniegumu attiecībā pret mērķi, kas nepieciešams 100 % atlaides saņemšanai. Mainīgo aprēķina katrai bankai individuāli ik mēnesi, sākot no 2024. gada sākuma, kad jautājums atkal tika iekļauts politikajā dienaskārtībā. Tas ļauj fiksēt iespējamo kredītiestāžu uzvedības maiņu jau pirms likuma pieņemšanas³.

Izmantojot modeli iegūtās elastības, ir iespējams aproksimēt, kāda būtu bijusi kredītēšanas aktivitāte 2025. gadā, ja likums netiktu pieņemts. Modeļa novērtējumi liecina, ka 2025. gadā regulējumam ir bijusi pozitīva ietekme uz kredītēšanas aktivitāti (sk. 1.1. attēlu). Proti, likuma

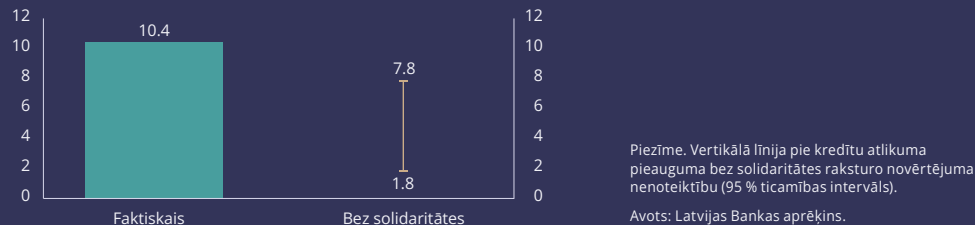
² Novērtējumi veikti par periodu no 2018. gada jūnija līdz 2025. gada septembrim.

³ Lai gan likums paredz, ka iemaksas apmērs ir 60 % no neto procentu ienākumu pārsnieguma jeb solidaritātes iemaksu bāzes, šāda reinzinātāja neiekļaušana vienādojumā nekādi neietekmē novērtējuma rezultātus un secinājumus.

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Matīss Mirošņikovs un Klāvs Zutis.

normas ietekme uz gada pirmajos deviņos mēnešos novēroto kredītu atlikuma pieaugumu ir lēšama vismaz 2.6 procentpunktu apmērā. Vienlaikus jāņem vērā, ka, tā kā solidaritātes iemaksu regulējums ir spēkā relatīvi īsu laiku, šim novērtējumam piemīt zināma nenoteiktība, tāpēc aprēķinātais ietekmes apmērs ir uzskatāms par indikativu.

1.1. attēls. Nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma pieaugums 2025. gada pirmajos deviņos mēnešos salīdzinājumā ar 2024. gada beigām (%)

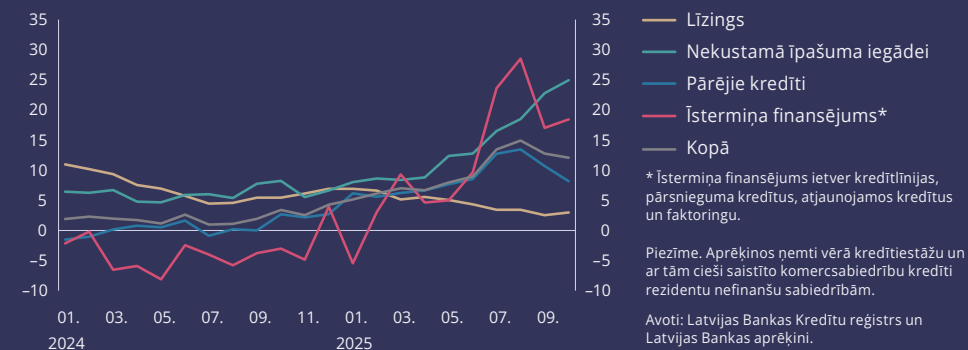

Visticamāk, noteicošais faktors ir tieši iemaksu atlaides, kas motivē bankas kāpināt kredītēšanas aktivitāti un samazināt solidaritātes iemaksas vai pilnībā izvairīties no tām. Tomēr šim instrumentam ir riski. Biežas pārmaiņas nodokļu politikā rada tiesisko nenoteiktību, kas var mazināt ārvalstu investoru interesi par Latviju.

Turklāt Kredītu reģistra dati norāda uz strukturālām pārmaiņām. Kredītu atlikuma pieaugums līdz 2025. gada septembrim bijis nevienmērīgs – straujāk auguši tieši lielie kredīti un kredīti nekustamā īpašuma iegādei. Vērojams arī tādu kredītu veidu neproporcionāls kāpums kā kredītlinijas, atjaunojamie kredīti un pārsnieguma kredīti (sk. 1.2. attēlu). Šādi kredītu veidi visbiežāk tiek izsniegti ar daudz īsāku termiņu nekā tipiskais kredīts uzņēmuma investīciju vajadzībām. Tāpēc pašreizējā kredītēšanas tendence var nebūt noturīga nākotnē. Tomēr no patlaban pieejamiem

datiem varam secināt, ka solidaritātes iemaksai noteiktais atlaides mehānisms ir sekmējis to, ka vismaz daļa kredītiestāžu panāk solidaritātes iemaksu likumā noteikto mērķi netiešā veidā, proti, kāpinot tautsaimniecības kredītēšanu.

1.2. attēls. Kredītu atlikuma gada pieauguma temps kredītu veidu dalījumā (%)

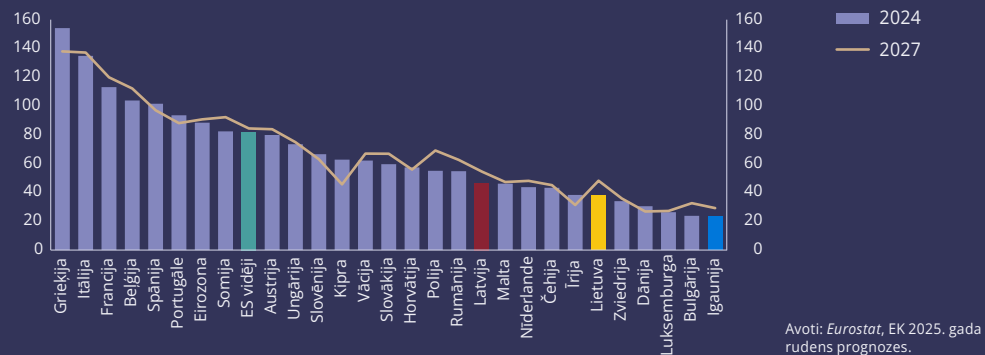

2. ielikums. Dalībvalstu parādi un aizsardzības izdevumu dinamika¹

Latvijas fiskālā pozīcija tuvākajos gados pasliktināsies, budžeta deficītam pārsniedzot 3 % no IKP un parādam pieaugot virs 50 % no IKP. Parāda pieaugumu galvenokārt ietekmēs krietni augstāki izdevumi drošībai, vienlaikus saglabājoties augstam strukturālajam deficītam, jo šobrīd netiek paredzēta pietiekami ātra atgriešanās pie fiskāli līdzsvarotas politikas.

Līdzīgs fiskālais spiediens vērojams arī citās ES valstīs – tuvākajos gados deficīti un parādi palielināsies gandrīz visās dalībvalstīs. EK rudens prognozes² liecina, ka Eiropas līmenī parāds turpinās lēni pieaugt, 2027. gadā tam ES vidēji sasniedzot gandrīz 85 % no IKP un eirozonā – 91 % no IKP. Tomēr lielākajās tautsaimniecībās, piemēram, Francijā un Itālijā, parāds augs lēnāk nekā Latvijā.

2.1. attēls. Vispārējās valdības parāds (% no IKP)

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomistes Baiba Brusbārde un Linda Oliņa.

² 2025. gada rudens ekonomikas prognoze: izaugsme turpināsies par spīti sarežģītiem apstākļiem, Eiropas Komisija, paziņojums presei, 17.11.2025.

Vienlaikus arī SVF savā 2025. gada pārskatā³ brīdina, ka fiskālā politika daudzviet joprojām ir nenoteikta, un ka ar drošību, kā arī ar demogrāfiskajām tendencēm saistīto izdevumu (piemēram, vecuma pensiju) kāpums palielina parāda riskus, īpaši Eiropā. Tīkmēr Latvijai SVF uz kopējā fona prognozē mērenu parāda līmeni – 48.1 % no IKP 2026. gadā⁴, un tas ir nedaudz zemāks par EK novērtējumu⁵, tomēr tendence abos gadījumos ir līdzīgi kāpjoša.

Kopumā finansējums aizsardzībai ir kļuvis par būtisku fiskālās politikas komponentu⁶. NATO samītā šogad jūnijā sabiedrotie apņēmas palielināt aizsardzības pamatizdevumus līdz 3.5 % no IKP 2035. gadā⁷, savukārt vidējais līmenis NATO Eiropas valstīs un Kanādā pašlaik ir aptuveni 2.3 % no IKP. Tas nozīmē, ka šā mērķa sasniegšanai nākamajā desmitgadē būs jānovirza apjomīgi papildu līdzekļi. No ES dalībvalstīm 16, t. sk. Latvija⁸, ir pieteikušas valsts izņēmuma klauzulas (*national escape clause*) aktivizēšanai, lai sekmētu pāreju uz pastāvīgi augstāku aizsardzības izdevumu līmeni. Latvijā nākamgad plānots palielināt aizsardzības izdevumus līdz gandrīz 5 % no IKP un noturēt tos šādā līmenī arī vidējā termiņā. ES kopumā aizsardzības izdevumu kāpums tiek gaidīts no 1.5 % no IKP 2024. gadā līdz aptuveni 2 % no IKP 2027. gadā (COFOG metodoloģija)⁹. Aizsardzības izdevumu pieaugums nosaka valdības parāda pieaugumu gan Latvijā, gan arī ES kopumā.

³ World Economic Outlook, October 2025: Global Economy in Flux, Prospects Remain Dim, International Monetary Fund, October 2025.

⁴ Republic of Latvia: 2025 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for the Republic of Latvia, International Monetary Fund, 19.09.2025.

⁵ 49.9 % no IKP 2026. gadā, rudens prognozes (sk. Economic forecast for Latvia, European Commission, 17.11.2025).

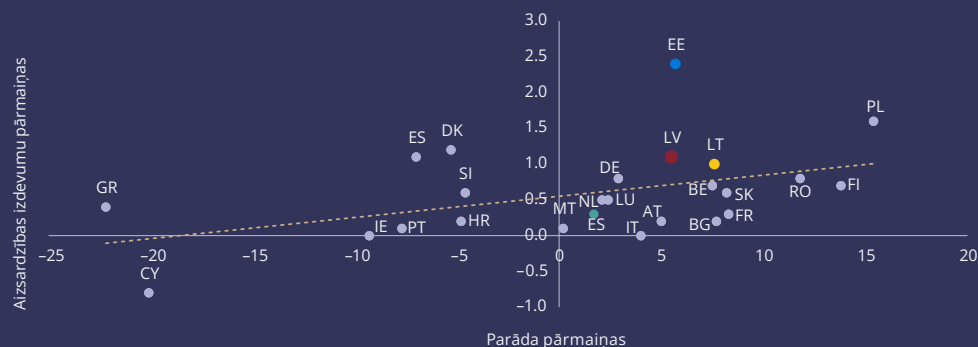
⁶ Dalībvalstis palielināja aizsardzības budžetus no 218 mljrd. eiro 2021. gadā līdz 392 mljrd. eiro 2025. gadā (prognoze; sk. Preserving Peace - Defence Readiness Roadmap 2030, European Commission, 16.10.2025).

⁷ Defence expenditures and NATO's 5% commitment, NATO, 27.06.2025.

⁸ NATO Eiropas valstis: Beļģija, Bulgārija, Čehija, Dānija, Vācija, Igaunija, Grieķija, Horvātija, Latvija, Lietuva, Ungārija, Polija, Portugāle, Slovēnija, Slovākija un Somija. Klauzula paredz papildu elastību aizsardzības izdevumiem uz četriem gadiem un līdz 1.5 % no IKP katru gadu, ļaujot īslaicīgi pārsniegt deficīta robežvērtību (3 % no IKP) un novirzīties no neto primāro izdevumu pieauguma tempa (sk. Council activates flexibility in EU fiscal rules for 15 member states to increase defence spending, Council of the European Union, press release, 08.07.2025, un Economic governance: Council approves Germany's fiscal expenditure path and its flexibility to increase defence spending, Council of the European Union, press release, 10.10.2025, par Vāciju).

⁹ 2025. gada rudens ekonomikas prognoze: izaugsme turpināsies par spīti sarežģītiem apstākļiem, Eiropas Komisija, paziņojums presei, 17.11.2025.

2.2. attēls. Valsts parāda un aizsardzības izdevumu (COFOG) pārmaiņas 2026. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu (pārmaiņu īpatsvars IKP; procentpunktos)¹⁰

Avoti: Eurostat (dati skatīti 20.11.2025.), EK 2025. gada rudens prognozes un atzinumi par atsevišķu valstu 2026. gada budžeta plāniem vai valdību paziņojumi, Latvijas Bankas novērtējums un aprēķini.

Valstu aizsardzības izdevumu dinamikas novērtēšanai tiek izmantoti dati no EK publiskotajiem atzinumiem par atsevišķu valstu budžeta plāniem 2026. gadam, publiskie paziņojumi, kā arī Eurostat COFOG dati¹¹. Vērtējot prognozes, var novērot nelielu pozitīvu korelāciju starp valsts parāda un aizsardzības izdevumu pārmaiņām 2026. gadā salīdzinājumā ar 2023. gadu. Tomēr izkļiede ir liela, kas nozīmē, ka parāda dinamiku nosaka arī citi faktori. Baltijas valstis kopumā izceļas ar izteiktāku aizsardzības izdevumu palielināšanu salīdzinājumā ar lielu daļu eirozonas valstu.

¹⁰ EK atzinumos par valstu budžetiem (publicēti 2025. gada 25. novembrī) norādījusi uz atsevišķu valstu neatbilstību fiskālajiem noteikumiem. Tas var nozīmēt pārmaiņas valstu parādu dinamikā vai/un aizsardzības izdevumos. Maltai un Nīderlandei ir būtisks neatbilstības risks attiecībā uz izdevumu maksimālo robežu; Horvātijai, Lietuvai un Slovēnijas prognozē izdevumu pieaugumu virs noteiktās maksimālās robežas 2026. gadā; Somijas deficīts pārsniedz 3 % no IKP atsaucēs vērtības un šo pārsniegumu pilnībā neizskaidro pielaujamā elastība (sk. [Reflecting the economic governance framework in national fiscal policy](#), European Commission, 25.11.2025).

¹¹ Dati par izdevumiem pēc NATO novērtējuma netiek izmantoti, jo ir pieejami tikai līdz 2025. gadam (sk. [Defence Expenditure of NATO Countries \(2014-2025\)](#), NATO, press release).

Tikmēr Igaunijā aizsardzības izdevumu kāpums tiek gaidīts īpaši straujš uz salīdzinoši mērena parāda pieauguma fona, savukārt Polijā redzams vienlīdzīgi straujš gan parāda, gan aizsardzības izdevumu kāpums. Vairākās valstīs (piemēram, Spānijā un Dānijā) aizsardzības izdevumi pieaug arī, parādam esot stabilam vai tam samazinoties. Savukārt Francijas un Itālijas parādi palielinās, bet aizsardzības īpatsvara kāpums ir neliels un abas šīs valstis nav pieprasījušas aktivizēt valsts izņēmuma klauzulu, lai palielinātu izdevumus.

Jaunajā fiskālajā regulējumā drošības izdevumu palielinājums atzīts par pamatotu, ja valsts spēj uzrādīt ticamu parāda stabilizāciju ilgtermiņā. To vērtēs pēc atjaunoto Fiskāli strukturālo plānu iesniegšanas nākamā gada pavasarī. EK aprēķini liecina¹², ka, ja dalībvalstis pilnībā īstenotu korekciju, ko tās ir apņēmušās veikt savos sākotnējos vidēja termiņa plānos, parāds līdz 2038. gadam samazinātos par aptuveni 28 procentpunktiem valstīs ar parādu virs 90 % no IKP un par 24 procentpunktiem valstīs ar parādu 60–90 % no IKP. Vidējā termiņa beigās četrām ES dalībvalstīm parāds joprojām pārsniegs 100 % no IKP¹³.

Saskaņā ar EK aprēķiniem valstu parādu dinamiku var noteikt arī tas, kā Krievijas iebrukums Ukrainā ietekmē Eiropas valstu ekonomisko izaugsmi¹⁴. Valstīs, kas robežojas ar konflikta skartajiem reģioniem, pēdējos gados tautsaimniecības izaugsme bijusi aptuveni par 1.4–1.8 procentpunktiem zemāka nekā ES vidēji, un konflikta zonai vistuvāko un vistālāko valstu IKP izaugsmes starpība sasniedz aptuveni 6 procentpunktus. Tas liecina, ka konflikta zonas robežvalstis ir īpaši pakļautas kara negatīvajai ekonomiskajai ietekmei, kura savukārt var ietekmēt arī valsts parāda lielumu: pieaug budžeta vajadzības (t. sk. aizsardzībai), savukārt potenciālā izaugsme un budžeta ieņēmumu bāze vājinas. Parāda stabilizācija šajās valstīs prasa lielāku fiskālo piepūli nekā ES vidēji.

¹² [Debt Sustainability Monitor 2024](#), European Commission, 17.03.2025.

¹³ Beļģija, Grieķija, Francija, Itālija.

¹⁴ [The cost of EU Member States' proximity to the war](#), European Commission, 17.11.2025.

Latvijas fiskālā dinamika atspoguļo plašāku Eiropas tendenci: drošības un investīciju izdevumi īstermiņā palielina deficītu un parādu. Vienlaikus vairākās valstīs, piemēram, Francijā, Itālijā un Beļģijā, parāda kāpums ir būtiski straujāks par aizsardzības izdevumu pieaugumu, savukārt Baltijas valstīs, Vācijā un Nīderlandē pārmaiņas ir samērojamākas. Kopumā parādu pieaugumi pārsniedz aizsardzības izdevumu kāpumus perioda beigās. Šo dinamiku tikai daļēji izskaidro drošības izdevumu palielināšana. Tas liecina arī par citu faktoru (tautsaimniecības struktūras, procentu likmes, fiskālās politikas izvēles) ietekmi. Latvijā sākotnēji zema parāda līmenis un mērenais deficīts nodrošināja relatīvu fiskālo elastību salīdzinājumā ar ES vidējo¹⁵. Tomēr parāda dinamika rāda, ka fiskālā politika ir nonākusi pagrieziena punktā. Lai saglabātu noturību pret nākotnes šokiem, laikus jāplāno pāreja no izdevumu pieauguma uz konsolidācijas fāzi, īpaši pēc 2027. gada, kad militārie ieguldījumi būs sasnieguši visaugstāko punktu.

¹⁵ 2024. gadā lielākajās daļas ES dalībvalstu deficīts pārsniedza 3 % no IKP: Francijā (5.4 %), Polijā (6.6 %) un Slovākijā (5.3 %), savukārt Latvijā tas bija tikai 1.8 %. Tāpēc Latvijas fiskālā pozīcija saglabājas samērā stabila, neraugoties uz drošības izdevumu pieaugumu.

3. ielikums. Kas ir ETS2, un kā tas ietekmēs cenas Latvijā?¹

ETS ir ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēma (Emission Trading System)², kas tika ieviesta 2005. gadā ar mērķi samazināt CO₂ izmešu apjomu, balstoties uz principu "piesārņotājs maksā". Ieņēmumi no šīs sistēmas tiek izmantoti tikai ar klimata pārmaiņu samazināšanas un piesārņojuma novēršanu saistītiem pasākumiem. 2022. gadā to reformēja saskaņā ar Eiropas Savienības Zaļo kursu, un viens no šiem pārmaiņu punktiem ir plāns ieviest ETS2³.

ETS2⁴ ir šīs emisiju tirdzniecības sistēmas plānotā paplašinātā versija Eiropas Savienības līmenī, kuras mērķis ir aptvert ēkas, ceļu transportu un papildu sektorus (piemēram, rūpniecību, kas nav iekļauta ETS)⁵.

Kad tā tiks ieviesta?

Pašlaik saistībā ar ETS2 vēl ir daudz neskaidru jautājumu. EK ir izdevusi direktīvu⁶, kura nosaka ETS2 ieviešanas principus un termiņus. Tajā noteikts, ka ETS2 sistēma stāsies spēkā 2027. gadā, bet, tā kā ETS2 ieviešana ir noteikta direktīvā, tā tālāk jāpārņem dalībvalstu nacionālajos tiesību aktos.

Tomēr 2025. gada 5. novembrī ES Padome ir ierosinājusi direktīvas ieviešanu atlikt par vienu gadu – līdz 2028. gadam⁷ –, un šo iniciatīvu 13. novembrī apstiprināja arī Eiropas Parlaments⁸. Tātad ETS2

sistēmas ieviešana pašlaik ir plānota ar 2028. gadu.

Atsevišķas valstis, to skaitā Latvija, jau pirms šā termiņa īsteno pasākumus, lai pāreja uz ETS2 būtu pakāpeniska un neradītu strauju ekonomisko ietekmi vienā gadā. Tā kā Latvijā jau darbojas dabas resursu nodoklis un akcīzes nodoklis, kuros ietverts gan "piesārņotājs maksā" princips, gan CO₂ komponente, papildu izmaksas par emisijām veidojas jau tagad⁹. Tas nozīmē, ka cenu pieaugums notiek pakāpeniski – tirgotājiem un patērētājiem ir laiks, lai pielāgotos, un visa ietekme netiks koncentrēta brīdī, kad ETS2 stāsies spēkā.

Piemēram, pašlaik Latvijā budžeta plānā¹⁰ ir ietverts akcīzes nodokļa palielinājums dīzeļdegvielai, benzīnam un dabasgāzei. Atbilstošs akcīzes nodokļa palielinājums naftas produktiem par CO₂ komponenti 2025. gadā ir 10 eiro par tCO₂e, bet 2026. gadā – 20 eiro par tCO₂e. Tas tiek veikts, lai pāreja uz ETS2 ieviešanu notiktu pakāpeniski un lai kādā gadā nenotiktu izteikti strauja un nozīmīga cenu korekcija CO₂ izmešu avotiem, kas varētu būtiski ietekmēt patērētājus un uzņēmējus.

Prognozes pieņēmumi

Latvijas Bankas 2025. gada decembra prognozēs esam ņēmuši vērā līdzšinējo Latvijas tiesību aktos noteikto regulējumu, kura pamatā ir pieņēmumi par ETS2 10 eiro par tCO₂e 2025. gadā un 20 eiro par tCO₂e 2026. gadā. Tā kā ETS2 ieviešana ES līmenī, visticamāk, tiks atlikta līdz 2028. gadam, pieņemam, ka 2027. gadā Latvijā akcīzes nodoklis joprojām būs tāds kā iepriekš, proti, 20 eiro par tCO₂e. Savukārt 2028. gadā prognoze veidota atbilstoši kopīgām ECB pieņēmumiem par cenu 46 eiro par tCO₂e¹¹.

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Ieva Opmane un Dzintars Jaunzems.

² Par ETS sīkāk sk. *About the EU ETS*, European Commission.

³ *Īsumā par ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu (ETS) un tās reformu*, Eiropas Parlaments, 30.01.2018.

⁴ *About the ETS2*, European Commission.

⁵ *ETS2: buildings, road transport and additional sectors*, European Commission.

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2023/959, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Savienībā, un Lēmumu (ES) 2015/1814 par Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas stabilitātes rezerves izveidi un darbību, OV L 130/132.

⁷ *2040 climate target: Council agrees its position on a 90% emissions reduction*, Council of the European Union, 05.11.2025.

⁸ *EU 2040 climate target: MEPs want 90% emissions reduction in EU climate law*, European Parliament, 13.11.2025.

⁹ Informāciju par spēkā esošajām neto oglekļa likmēm sk. *Net Effective Carbon Rates*, OECD, 2025.

¹⁰ *Par valsts budžeta ienākumu un nodokļu politikas pārskatīšanu 2025.–2027. gadā*, Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums.

¹¹ Jāņem vērā, ka iepriekš – pirms aktuālajiem ES Padomes un Eiropas Parlamenta balsojumiem – publicētajās Latvijas Bankas prognozēs tika izmantoti citi ETS2 cenu pieņēmumi (ar straujāku ietekmi uz 2027. gada cenām).

Ietekme uz Latvijas cenām

Vai ETS2 ieviešana nozīmēs strauju degvielas cenu kāpumu? Ņemot vērā to, ka jau pašlaik daļa no akcīzes nodokļa pieauguma ir saistīta ar plānoto ETS2 regulējumu, varam aprēķināt, kāda ir ietekme uz degvielas cenām. Atbilstoši Finanšu ministrijas plānam¹² akcīzes nodokļa palielinājums tieši ETS2 ietekmē 2025. gadā dīzeļdegvielai ir 26.3 eiro par 1000 litriem (tātad 2.6 centi par litru) un, ņemot vērā PVN, ietekme uz patēriņa cenu 2025. gadā tam ir 3.2 centi par litru. Attiecīgi 2026. gadā saistībā ar ETS2 plānots vēl tāds pats pieaugums (ietverot PVN – 3.2 centi), bet atbilstoši ETS2 cenas prognozei 2028. gadam dīzeļdegviela šā faktora ietekmē varētu sadārdzināties aptuveni par 8.3 centiem (ietverot PVN). Tātad kopējais palielinājums dīzeļdegvielai četrus gadus laikā ETS2 ietekmē varētu būt aptuveni 14.7 centi (ietverot PVN).

Savukārt akcīzes nodoklis benzīnam 2025. gadā palielinājās par 23 eiro par 1000 litriem (attiecīgi 2.3 centi par litru; ietverot PVN – 2.7 centi par litru). Līdzīgs pieaugums gaidāms arī 2026. gadā, bet atbilstoši ETS2 prognozes pieņēmumiem šā produkta cena 2028. gadā varētu pieaugt aptuveni par 7.1 centu (ietverot PVN). Tātad četrus gadus laikā šā faktora ietekmē benzīna cena patērētājiem varētu sadārdzināties kopumā aptuveni par 12.5 centiem.

Līdzīgi varam aprēķināt arī ietekmi uz dabasgāzes cenu. Dabasgāzei, ko mājsaimniecības izmanto kā kurināmo, norādītais akcīzes nodokļa pieaugums tieši saistībā ar ETS2 ieviešanu ir 1.72 eiro par 1 MWh 2025. gadā un tikpat (1.72 eiro par 1 MWh) 2026. gadā. Atbilstoši prognozēs ietvertajai ETS2 pieņemumu dinamikai 2027. gadā šis akcīzes nodoklis varētu saglabāties nemainīgs, bet 2028. gadā izmaksas saistībā ar ETS2 šim produktam pieaugs aptuveni par 4.47 eiro par 1 MWh¹³. Papildus jāņem vērā, ka šī summa patērētājam palielinās vēl par attiecīgo PVN daļu (PVN likme

21 %), tādējādi kopējais palielinājums 2025. gadā ir 2.08 eiro par 1 MWh. Tas nozīmē, ka vidējam mājklim, kura apkurei izmanto dabasgāzi ar gada patēriņu aptuveni 23 MWh, četrus gadus laikā apkures izmaksas kopumā pieaugs aptuveni par 220 eiro visai apkures sezonai jeb vidēji par 18 eiro mēnesī. Jāsaprot arī, ka akcīzes nodoklis neietver tikai ETS2 komponenti, bet tiek paaugstināts arī citu iemeslu dēļ. Papildus tam tirgū mainās arī paša resursa tirdzniecības cena, tāpēc cena, ko maksā gala patērētājs, atsevišķos periodos var būt svārstīga, bet ne visas pārmaiņas ir saistītas ar ETS2 ieviešanu.

Kā tas ietekmē inflāciju?

Atkarībā no tā, kādus analīzes rīkus un ekonomikas modeļus izmanto, ietekmes vērtējumi var būt atšķirīgi. To galvenokārt nosaka tas, vai tiek pētīta visa ietekme vai kāds konkrēts sektors, kā arī tas, cik ilgā laikā ietekme tiek vērtēta. Izmantojot Latvijas Bankas īstermiņa inflācijas prognozēšanas modeli¹⁴, ietekmi uz inflāciju vērtē tuvākajiem gadiem, tieši veidā vērtējot attiecīgās degvielas un dabasgāzes patēriņa cenu pārmaiņas. Atbilstoši tam, ņemot vērā prognozēs izmantotos pieņēmumus par ETS2 cenu attīstību, ir novērtēts, ka ETS2 ieviešanas ietekme uz inflāciju 2028. gadā būs +0.3 procentpunkti.

Savukārt, izmantojot CGE-EUROMOD un E-DSGE modeļus, novērtētā ietekme uz inflāciju vidējā termiņā ir 0.1 procentpunkts, bet kumulatīvā ietekme uz inflāciju sasniedz 0.7 procentpunktu. Tomēr šis efekts ir atkarīgs no tā, kādā tieši veidā ETS2 budžeta ieņēmumi tiek novirzīti atpakaļ tautsaimniecībā (sk. 3. scenāriju).

¹² Par valsts budžeta ieņēmumu un nodokļu politikas pārskatīšanu 2025.–2027. gadā, Finanšu ministrijas informatīvais ziņojums.

¹³ Atšķirīgs ir akcīzes nodokļa pieaugums dabasgāzei, ko izmanto citos veidos, un naftas gāzei, ko izmanto kā kurināmo.

¹⁴ A. Bessonovs, O. Krasnopjorovs (2021), Short-Term Inflation Projections Model and Its Assessment in Latvia, Baltic Journal of Economics, vol. 21(2), pp. 184-204.

Saīsinājumi

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

ECB – Eiropas Centrālā banka

EK – Eiropas Komisija

€STR (*euro short-term rate*) – eiro īstermiņa procentu likme

ES – Eiropas Savienība

EURIBOR (*euro interbank offered rate*) – eiro starpbanku piedāvājuma procentu likmju indekss

FRS – ASV Federālo rezervju sistēma

IKP – iekšzemes kopprodukts

OIS (*overnight index swap*) – procentu likmju mijmaiņas darījums, kura pamatā ir procentu likme uz nakti

OPEC – Naftas eksportētājvalstu organizācija

OPEC+ – OPEC dalībvalstis un Krievijas Federācija, Azerbaidžānas Republika, Bahreinas Karaliste, Bruneja Darusalama, Dienvidsudānas Republika, Kazahstānas Republika, Malaizija, Meksikas Savienotās Valstis, Omānas Sultanāts un Sudānas Republika

NATO – Ziemeļatlantijas Līguma organizācija

NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība

PVN – pievienotās vērtības nodoklis

SPCI – saskaņotais patēriņa cenu indekss

SVF – Starptautiskais Valūtas fonds